БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

46-дахи жэлээ гараа

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 204 (12108) | 1969 оной августын 31, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

ҮНДЭТЭ ҺУРАГШАД!

...дэр һуралсалай шэнэ жэл эхилхэнь ...ээнтэй дашарамдуулан, үхибүүд, ..., мүн танай түрэлхи... үнэн зүр... амаршалнаб.

...! Таанар бултадаа дунда һургуу... дүүргэхэ, саашадаашье һураха ...

...жэл хэн хэндэмнайшье харюусалга ... Нэгэдэхеэр, хүн түрэлтэнэй ...а В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 ... гүйсэхэеэ байхада, бидэ эрхи... ...лаха, һайнаар һураха зорилго-...

Хоёрдохёор, нэгэдэхи классуудайхид бултадаа шэнэ программаар һуража эхилхэнь. Мүн ахамад классуудайхидшье зарим предмедүүдээрээ шэнэ программада орохо.

Тиимэһээ түрүүшын үдэрһөө эхилжэ номдоо ханалгатайгаар хандаха бэзэт гэжэ найданаб. Эрдэм номоо эрхимээр шудалжа, хододоо согтой баяртай, эдэбхитэй, элүүр энхэ ябахыетнай хүсэнэб.

Ленин багшын ажабайдал, ажал ябуулга таанад бүгэдэндэ үльгэр жэшээ болог лэ!

С. ДМИТРИЕВ,
Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министр.

...ЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЭ ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР.

...АРЯА ХУРЯАЛГАЯА ТҮРГЭДХЭЕ

...УКУРУЗЫН БАЯН УРГАСА

...Нарин, Хулдаад гэхэ мэтэ ... энэ жэлэй эрхэ бай... ...куруза муу бэшэ. Илан... ...ой 2-дохи отделенидэ ... баян ургаса хуряажа ...

...хыдөө энэ жэлдэ нёдон... дутуугүй силос дара... ...хараалнабди, — гэжэ ...хозой директор Васи... ...вич Ломухин мэдүүлбэ. ... үндэһэ баримтатай. ...ой гансахан Хулдаадай ... мянга гаран тонно ... силос даргадаад байн...

...ын баян ургаса хурла... ...газарта хүрэжэ ерэг... ...метрһээ үндэр кукуру... ...тужа түглынэ. Эндэ ...һан хоёр комбайн дү... ...харгадабагүй. Сов... ...агроном Василий ...Кречетов, хоёрдохи от... ...хилэгшэ Даниил Инно... ...Москвитин энэ тужын захада зогсожо, баян ургасаараа омогорхоһондол хөөрэлдэнэ.

Энэ отделенидэ бүхыдөө 200 гектарта кукуруза таригдаһан байна. Кукурузашадаар Василий Георгиевич Тугаринов, Николай Данилович Филиппов, Анатолий Иванович Казанцев гэгшэд хүдэлжэ гараа. Тэдэнэр газараа үнгэрһэн намартаа, хабартаа һайса элдүүрилһэн, үрэһэеэ эгээн зохид болзорто тариһан, минеральна үтэгжүүлгэ нэмэлтэ тэжээл болгон оруулһан байха юм. Ургамалай гараадүй, гаража байха үеэр борнойлоод, зундаа 2—3 дахин зурууд хоорондохи зайень элдүүрилжэ үгэһэн байха юм. Тиигээд хэды хура бороо багатай жэлэй болоошье һаа, эдэнэр түсэбөөр хараалагдаһанай зэргэ ургаса хурлажа байнхай.

Силос дараха хүдэлмэри эндэ хурданаар ябуулагдана. Комбайнернууд Анатолий Дмитриевич Тугаринов, Евгений Миронович Поломошнов үдэртөө 5,6 гектар кукуруза хуряаха даабаряа дүүргэнэ. Һүүлэй мэдээгээр энэ отделениин 200 гектар кукурузын хахаһаа холо ехэнхинь хуряагдаад байнхай.

Комбайнуудай һаадгүйгөөр ябуулагдажа байһанда автомашинануудай жолоошод, силос даргашад болон бусад хүдэлмэришэдэй эбтэй һайнаар ажаллажа байһанай аша үрэ мүн. Эдэ хоёр комбайнһаа гараһан ногоое 6 автомашинаар зөөжэ үрдинэ. Зарим жолоошод үдэртөө 20 эрьесэ хэнэ.

Силосэй ногоо зөөлгэдэ Захааминай автоколонныи жолоошод Василий Филиппович Яценко (ахалагшань), Илья Иванович Пятницкий, Павел Афанасьевич Филиппов, Анатолий Павлович Осокин, мүн совхозой жолоошод Петр Георгиевич Тугаринов, Иван Семенович Поломошнов гэгшэд оролдосотойгоор ажаллана. Хажуугаарнь тракторист Александр Тугаринов тракторай тэргэ дээрэ ногоо тээжэ асаралсана. Автомашинануудтаа силосэй ногоо һайса гэшхэжэ байжа тээнэ. Һургуулиин һурагшад энээндэ туһална.

Ашаатай автомашинын силосэй нүхэнэй захада ерэхэлээрнь, тракторист Иван Васильевич Москвитин тэрэниие троссоор татажа, тэрэ доронь буулгана.

Хэн жолоошоной хэды шэнээн ногоо асарһыень Иван Иванович Тугаринов нарин нягтаар тоолоно. Үе үе зарим автомашиные шэгнүүр дээрэшье гаргадаг байха юм. Тиимэһээ жолоошон бүхэн дүүрэн ашаатай ерэхые хүсэнэ.

— Гектарай 150 центнерһээ бага бэшэ кукурузын ногоон пабша намаа абтана, — гэжэ нүхэр И. Тугаринов мэдүүлбэ.

Кукурузын хуряагдажа эхилхэһээ урид горох обёос хоёрой холисоор силос дараһан байна.

— Энэ жэл 3 мянган тонно силос дараха түсэбтэй һэмди. Тэрэнээ дүүргэхэл байхабди, — гэжэ совхозой хоёрдохи отделениие эрхилэгшэ Д. И. Москвитин хэлэбэ.

А. БОРИСОВ.

Сэлэнгын аймагай Химнын совхозой Цайдамай отделениин сабшалан дээрэ үбһэ хуряалгын хүдэлмэри үргэлжэлһөөр. Тэндэхин адууһа малда элбэг хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхын түлөө эршэмтэйгээр ажаллажа байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Отделениин сабшалан дээрэ. 2. Үбһэшэдэй бригадын бригадир П. Бимбаев.

Е. ЗАХАРОВАЙ фото.

ҮБҺЭНЭЙ ГУРИЛ— ЭРХИМ ТЭЖЭЭЛ

Үшөө хабар байхада Нарһатын совхозой Хаймасан нютагта горох болон обёос холижо таряа бэлэй. Тиихэдэ Яруунын аймагай энэ ажахын механизаторнууд эндэхи таряалангай ургасые үбһэнэй гурил болгохоор шиидээ һэн. Хэнэйшье мэдэхээр, үбһэнэй гурил витамин ехэтэй тэжээл болоно.

Мүнөө эндэхи механизаторнууд хоёр халаан боложо ургасаяа «АВМ-04», «КИК-4000» түхэлэй машинануудаар хуряажа байнхай. Хура бороогой адхараашье һаань, механизаторнууд урагшатай ябана. В. В. Уваров, Д. Сыренов гэгшэдэй агрегадуудта ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэд туһална. Эдэнэй тоодо С. Нестеров, И. Тяботин болон бусадые нэрлэжэ боломоор. Тэдэнэр тэжээл бэлэдхэлгын энэ харюусалгатай үедэ арга шадал соогоо ажахыда туһалжа байнхай.

Үбһэнэй гурил бэлдэдэг хоёр агрегадай механизаторнууд халаанайнгаа даабари ходо үлүүлэн дүүргэнэ. Тэдэнэр 15 тонно үбһэнэй гурил һайн шанартайгаар бэлдэжэ, саарһан мэшэгүүдтэ хэжэ, амбаарта оруулаа.

Совхозой механизаторнууд энэ жэлдэ 50 тонно үбһэнэй гурил бэлдэхээр хараалан хай.

М. НИКОЛАЕВ.

АВГУСТЫН 31—ШАХТЁРНУУДАЙ ҮДЭР

НҮҮРҺЭШЭДЭЙ АЖАЛАЙ ҺАЙНДЭР

Хүндэтэ шахтёрой костюмуудтай, үбсүүндээ ажалай габьяагай тэмдэгүүдтэй хүнүүд августын 29-дэ Москвагска «Октябрь» гэжэ кинотеатраар дүүрэн сугларба. Шахтёрнуудай үдэртэ зорюулагдаһан баярай суглаанда нүүрһэшэдэй эрхим бригадануудай, нүүрһэнэй промышленностиин түрүү предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд ерэз.

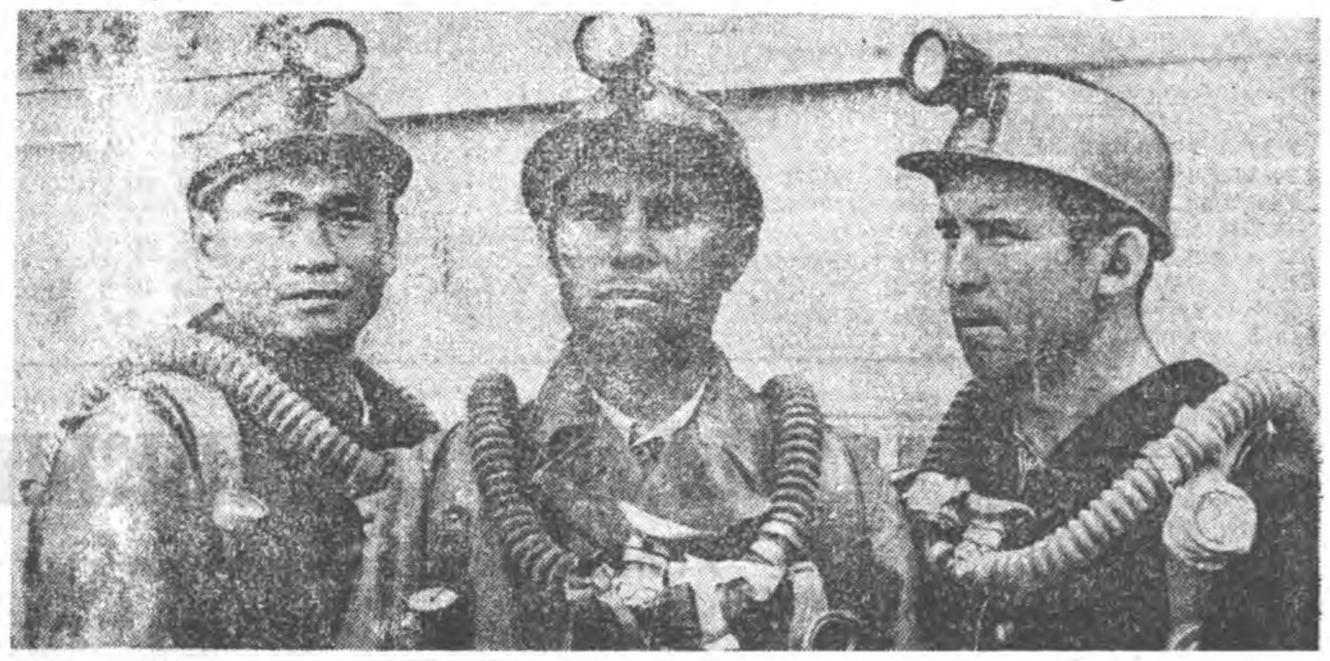
Президиумдэ — СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо В. Э. Дымшиц, СССР-эй министрнүүд, КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд, ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд, үйлэдбэриин түрүүшүүл.

Хүндэтэ президиумдэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрое нэгэ һаналтайгаар һунгаба.

Энэ үдэрые 22-дохёо тэмдэглэжэ байнабди. Зүгөөр, мүнөөнэймнай һайндэр онсо удхатай: ороной шахтёрнууд бүхы совет арадтаяа хамта гайхамшаг һайндэртэ— В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо бэлдэжэ байна гэжэ СССР-эй нүүрһэнэй промышленностиин министр Б. Ф. Братченко элидхэл доторoo хэлэбэ.

Баярай суглаанда хабаадагшад КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэг ехэ баяртай зоригжолтойгоор баталан абаа.

(ТАСС).

Мүнөөдэр Галуута-Нуурай шахтёрнууд, бүхы совет арадтаяа хамта, хэн хэнгүй: нүүрһэ малтагшад, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, алба хаагшад, тэдэнэй гэр бүлынхид—бултал баяр баясхалантайгаар, ажалдаа амжалтатайгаар заншалта һайндэрөө угтаба.

Нүүрһэ малталгада нилээд олон мэргэжэлтэд хабаадана. Тэдэнэр промышленностьда шухала түлишэ ехээр малтаха гэжэ эрмэлзэн, эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажалладаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) түрүү нүүрһэшэд В. Д. Мандалаев, Г. М. Хыганов, М. С. Фалилеев.

Ц. ДАШИГАЛСАНОВАЙ фото.

ЭРШЭМТЭЙГЭЭР АЖАЛЛАНА

ТҮНХЭН. «Восточные Саяны» колхозой кукурузашад мүнөө жэлдэ хэзээ хэзээнэйхиһээ баян ургаса ургуулаа. Эдэ үдэрнүүдтэ ажахын Галбайн отделениин кукурузашад ургасаяа хуряажа дүүргэбэ.

Эндэхи кукурузашан В. Д. Машкинов нёдондо гектар бүриһөө дунда зэргээр 316 центнер ургаса хуряажа, колхоз дотороо эрхимлэн, 207 түхэриг нэмэлтэ түлбэри абаһан байна. Кукурузашан энэ жэл ургасаяа бүри дээшэлүүлээ. Нүхэр Машкинов даажа абаһан 150 гектарай тус бүриһөө кукурузын 300—350 центнер набша намаа суглуулаа. Уридшалан тооложо үзэхэдэ, отделениин кукурузашан 300 гаран түхэриг нэмэлтэ түлбэри абаха болоно.

Колхозой механизаторнууд эдэ үдэрнүүдтэ бүри эршэтэйгээр ажаллажа, ниитынгээ малда силос болгожо эдюүлхэ кукурузаяа хуряажа дүүргэхэнь.

Б. БИРБАЕВ.

АДУУЛГАШАНАЙ АШААР

Буряадай хүдөө ажахын институдай һуралсал-туршалгын «Байгал» гэжэ ажахын түбэй һү һаалиин гүүртэдэ коммунис ажалай ударнигай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн түрүү һаалишад, малшад нилээд олон юм. Тэдэнэй нэгэн—мал адуулагша Ф. А. Телешев болоно. Энэ нүхэрнай арба гаран жэлэй саада тээ дурсагдагша ажахыда ерэмсээрээ мал адуулагшаар хүдэлжэ эхилһэн намтартай. Феофан Андреевич түрүүшынгээ жэлһээ эхилжэ гүүртынгээ һү һаалиие дээшэлүүлхэ хэрэгтэ хам оролсожо, үнеэдээ һайн ногоотой холын бэлшээридэ манадаг байһан юм. Тиигэжэ тус фермын һаалишад жэл бүри ехэ амжалта туйладаг болоһон байна.

Үнгэрһэн жэл дээрэ дурсагдагша гүүртын һаалишад үнеэн бүриһөө 5059 килограмм һү һаажа, нилээд холуур суурхаһан юм. Мүнөө Феофан Андреевич гүүртынгээ һаалишадтай хамта В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн һайндэрые ажалай шэнэ илалтануудаар угтахын, үнеэн бүриһөө 5500 килограмм һү һаахын тула бүхы хүсэеэ элсүүлэн ажалланад. Август һарын һүүлэй үеын байдалаар эндэхи һаалишад жэлэй эхинһээ үнеэн бүриһөө 3056 килограмм һү абаад байна.

С. ХАЛТУЕВ.

...УРАЛСАЛАЙ ШЭНЭ ЖЭЛДЭ ЯМАР ХУБИЛАЛТА БОЛОХОБ?

... бүхы һургуули... ...ын хонхо жэнгир... ...лай жэлэй эхилхын ... ТАСС-эй корреспон... ...ев СССР-эй гэгээрэ... ... орлогшо Ф. Г. ПА... ...дан асуудалтайгаар ...

...ЛАЙ ШЭНЭ ЖЭЛДЭ ...ЛАЛТАНУУД БОЛО...

... ороной 45 миллион ... сентябриин 1-нэй ...һүүхань. Совет һур... ...го хуушаараа ша... ...: нэгэдэхеэр, шэнэ ... ба учебнигүүдэй ...рагшадай юрэнхы эр... ...лэй дээдэ зэргын ...ангаха, хоёрдохёор, ...үетэнэй бүгэдэ нии... ...алсалда оролго хан... ...ди. Хараалагдаһан ...та бэелүүлхын тула ... хүсэлэлгэ, ехэ мүн... ...үүлиин, бүлэнэрэй, ...ниитын оролдосото ...эргэтэй байна. Һура... ...—бэрхэтэйшье һаа, ...да—аятай, ашатай ... зон дэмы хэлсэдэг...

... байгаа һуралсалай ...талань гэбэл, В. И. ...һөөр 100 жэлэй ой... ..., тэрэниие һайндэр... ... Министерствын кол... ...-эй Педагогикын эрдэмэй академиин президиум энэ гайхамшаг ойдо гэгээрэлэй зургаануудай хэр бэлдэжэ байһые ооһэдынгөө заседаниинууд дээрэ бүхы талаарнь хаража үзөө. Урда тээнь олон хүнэй хабаадалгатай, ехэ суглаанууд — тусхай конференцинүүд Москвада, Ставропольда, Ивановода, мүн бусад городуудта болоһон байна. Һургуулинуудай, училищинуудай, һуралсалай бусад эмхи зургаануудай багшанарай коллективүүд В. И. Ленинэй ажаябадалай, ажал ябуулгын жэшээгээр, Коммунис партиин ба совет арадай революционно ажалай гурим заншалнуудаар һурагшадые хүмүүжүүлгын ехэ дүй дүршэлтэй болонхой. Һурагшадай оюун бодолой, коммунис шэнжэтэ мэдэрэлэй бүридэлгэдэ хэшээлэй нүлөөлхы үүргые бүри ехэ болгохо, ажабайдалтай һургуулиин холбоо барисаае улам бэхижүүлхэ, һурагшадай обществодоо аша туһатай ябуулгые бүхы аргаар үргэдхэхэ хэрэгтэ багшанарай оролдолго хүсэлэлгэ зорюулдаг һургуулинуудай дүй дүршэл һайшаагдаа. Владимир Ильичэй ажаябадал, ажал ябуулга тухай элидхэл болон хөөрэлдөөнүүдые хэхэ, суглаа, вечер, слёт, уулзалга, харалга, экскурси, аяншалга эмхидхэхэ гэхэ мэтэ—һурагшадай дунда ябуулагдадаг хүдэлмэриин түхэл маягуудые ехээр хүгжөөхэ гэжэ һанамжалан дурадхагдаба. Һургуулиин ленинскэ музейнүүд ба булангуудай, эдир ленинецүүдэй университедүүдэй, һурагшадай улас түрын клубуудай семинарнууд ба кружогуудай хүдэлмэри һайжаруулха шухала.

Ленинэй ойн һайндэртэ зорюулагдаһан багшанарай бүхэсоюзна уншалганууд, пионернүүдэй бүхэсоюзна экспедици, «Ленин багшын захяа заабаринуудта үнэмди» гэһэн комсомолшуудһургуулиинхидай эстафетэ, «Ленинэй нэрэ алдар хүн бүхэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ нэбтэрэнхэй» гэһэн темээр һургуулиинхидай бүхэсоюзна найруулга дурсагдаһан бэлэдхэлэй хэрэгтэ шухала удха шанартай байна.

— ҺУРГУУЛИНУУДАЙ ШЭНЭ ПРОГРАММАНУУД ТУХАЙ ХЭБЛЭЛДЭ ОЛО ДАХИН БЭШЭГДЭҺЭН БАЙХА. ТИИМЭ ПРОГРАММАНУУД ХЭЗЭЭ ХҮСЭНДӨӨ ОРОХОБ?

— Шэнэ программанууд ород ба бусад хэдэн хэлэнүүд дээрэ заадаг һургуулинуудай бүхы эхин классуудта, СССР-эй Гэгээрэлэй министерствын баталһан графигай ёһоор, һуралсалай 1969—1970 ондо бэелүүлэгдэхэ юм. Зургаадахи классуудта—түүхэ, географи, биологи; долоодохи классуудта—физикэ, черчени, хими; наймадахи классуудта — хими; арбадахи классуудта — астрономи зааха программанууд хубилгагдаа. Энээнһээ уламжалан шэнэ темэнүүд ба асуудалнуудые шудалалгын методико нэмэжэ зохёохо эрилтэ багшанарай, һургуулинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй урда табигдана. Һуралсалай хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдые һайтар шэнжэлхэ, шэнэ программануудай, учебнигүүдэй ёһоор заалгын эрхим дүй дүршэл согсолхо тон шухала.

Номой хэблэлэй, полиграфическа үйлэдбэриин ба ном наймаалдаг эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэд һургуулинуудта ехэ туһа хүргөө. Бүхы орон дотор абажа үзэбэл, СССР-эй арадуудай хэдэн арбаад, гадаадын зарим хэлэнүүд дээрэ 2027 нэрэтэй учебнигүүд ба бусад номууд хэблэгдээ. Ниитэ тиражнь 292 миллион хэһэг болоно, тэдэнэй гурбанай хоёр хубиие Россин Федерациин «Просвещение» гэжэ издательство хэблэн гаргаа. Энэмнай айхабтар ехэ хүдэлмэри болоно, гадаадын нэгэшье гүрэн иимэ олон ном хэблэн гаргаагүй байха.

Һуралсалай шэнэ жэлдэ совет һургуулиинхид хорин шэнэ учебник абаха. Нэгэдэхиһээ зургаадахи хүрэтэр классуудай һурагшадта — хари хэлэнэй, зоологиин, географиин ба түүхын учебнигүүд, долоодохи классайхидта — физикын, химиин, черчениин учебнигүүд хэблэгдэхэнь. Арбадахи классайхидай үзэхэ обществоведениин учебник заһагдаа. Хоёрдохи — табадахи классуудай үзэхэ туршалгын учебнигүүд хэблэгдэн гаранхай.

ХҮДЭЛМЭРИШЭН ЗАЛУУШУУЛАЙ ҺУРГУУЛИНУУДАЙ ҺУРАЛСАЛАЙ ПРОГРАММАНУУДТА ЯМАР ХУБИЛАЛТАНУУД ОРУУЛАГДААБ?

— Хүдэлмэрилдэг залуушуулай һургуулинуудтахи һуралсалай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри мүнөө жэлһээ горитойгоор хубилгагдажа эхилхэнь. Һуралсалай шэнэ түсэбүүд зохёогдоо. Тэдэнэй ёһоор, юрэнхы эрдэм олгодог дунда һургуулиин шэнэ программаар материалнуудаа үзэхэ арга боломжо иимэ һургуулинуудай һурагшадта олгогдохоор хараалагдана. Жэшээлхэдэ, хари хэлэн юһэдэхи—арбан нэгэдэхи классуудта һурагшадай үзэмжөөр шудалагдаха. Дээдэ классуудта техническэ черчени бии болгогдоо. Материал шудалалгые хинахын тула консультаци, зачет абалга гэхэ мэтын онол арганууд хэрэглэгдэхэ. Гэхэ зуура хэшээлнүүдэй үедэ һурагшадай ойлгосо тодорхойлдог, шалгалтын хүдэлмэри дүүргүүлдэг гурим болюулагдахагүй. Һуража байхадаа «4», «5» сэгнэлтэнүүдые абаһан һурагшад зачедуудһаа сүлөөлэгдэжэ болохо. Дээдэ классуудта гурбан жэл һураха болоһонтойнь дашарамдуулан, үзэхэ материалнуудынь жэл жэлээр ондоо болгогдон хубилгагдаа.

Үдэшын (халаантай) һургуулиин шэнэ программанууд юрэнхы эрдэмэй дунда һургуулинуудта мүнөө хэрэглэгдэхэеэ байгаа программануудай үндэһөөр зохёогдон бэлдэгдэжэ, баталагдаа. Эдэ программанууд үдэшын, үдэрэй һургуулинуудта һурадаг залуушуулые адли бэлэдхэлтэй болгохоор хараална, эрдэм шудалалгаяа тусхай дунда, дээдэ һургуулинуудта үргэлжэлүүлхэ адли арга боломжо тэдээндэ олгохо зорилго табина. Гэхэ зуура, хүдэлмэрилдэг залуушуулай һургуулидахи һуралсалай өөрсэ талые хараада абажа, саашадаа тусхай учебнигүүдые зохёохо эрилтын табигдаха байһаниинь элитэ.

— ҺУРГУУЛИНУУДАЙ БАГШАНАРААР ХЭР ХАНГАГДАҺЫЕ УНШАГШАД МЭДЭХЫЕ ХҮСЭНЭ. ФЕДОР ГРИГОРЬЕВИЧ, ХӨӨРЭЖЭ ҮГЫТ.

— Түрүүшээр нэгэ иимэ баримта дурдахые хүсэнэб: хоёр миллион үхибүүдэй һураха һургуулиин байшангуудые энэ жэлэй туршада барихаар хараалагдана. Эдэнэй хахад шахууе хүдөө нютагуудай үхибүүд эзэлхэ байха. Залуу багшанарай хаана ошохоор хубаагдаха байһые энэ ушар зарим тэды тодорхойлно. Мүнөө жэлдэ багшанарай дээдэ һургуулинууд 130 мянган багшанарые оронойнгоо һургуулинуудта нэмэжэ үгэхэнь. Һуралсалай шэнэ жэлдэ янза бүриин һургуулинуудта 3 миллион шахуу багшанар хүдэлмэрилхэ. Эдэнэр гол түлэбтөө шадабаритай бэрхэ багшанар байна. Табадахи—арбадахи классуудай багшанарай 80 процентнь дээдэ, хүсэдбэшэ дээдэ һургуулитай хүнүүд. Эхин классуудай бүхы багшанар дунда, зариманиинь дээдэ һургуулитай болонхой.

Багшанарай шадабари мэргэжэл дээшэлүүлхэ хүдэлмэри ябуулагдажа үргэлжэлхэ. Жэшээлэн хэлэбэл, национальна һургуулинуудта ород хэлэ заалгын асуудал зүбшэлхэ конференци — Бакуда, ИУУ-гай директорнүүдэй зүблөөн —Донецкдэ, гурбан жэлэй эхин һуралсалай асуудал зүбшэлхэ, дунда һургуулида тусхай мэргэжэл ололгын асуудал шэнжэлхэ конференци—Москвада зарлагдахаар багсаагдана. Багшанар 39 нэрэтэй методическа заабаринуудые абаха байха. Тобшолон хэлэбэл, эдэ бүгэдэмнай багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлгэдэ, эдиршүүлэй һуралсалай ба хүмүүжүүлгын шанар һайжаруулгада туһалхань лабтай.

„КОСМОС-296" НИИДХҮҮЛЭГДЭБЭ

Дэлхэйе тойрон ниидэхэ «Космос-296» гэжэ элжээтэ хэмэл одон 1969 оной августын 29-дэ Советскэ Союзһаа дэгдээгдэв.

(ТАСС).

НЭРЭ ХҮНДӨӨРӨӨ СУУРХАГШАД

Шахтёр! Энэ хүндэтэ нэрэ манай орон дотор суурхажа байдаг. Тэрэнэй ажал харюусалгатай, хүндэтэйшье гээшэ. Шулуу нүүрһэ малтагшад баян дэлгэр оронойнгоо арадай ажахын хүгжэлтэдэ ямар аша туһа асарнаб! «Хара алтан» гэжэ шулуу нүүрһые арад зомнай дэмы нэрлэдэггүй ха юм.

Манай Совет орон дотор шахтёрнуудай нэрэ хүндэ яахадаа үндэрөөр сэгнэгдэнэб гэбэл, парти, правительствамнай арадай ажахыда аша туһа ехэтэй шулуу нүүрһэнэй промышленностиие улам хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулдаг. Жэл бүри үйлэдбэридэнь шэнэ түрүү арганууд нэбтэрүүлэгдэжэ, шахтернуудай хамаг ажалынь мүнөөнэй хүсэтэ техникын хүсөөр бүтээгдэдэг боложо байна.

Шулуу нүүрһэ малтадаг шахтануудта шэнэ түхэлэй комбайнуудай газар доогуур хүцхинэжэ байхые харанабди. Мантан томо экскаваторнууд нүүрһэнэй хэбтэшэ нээмэл аргаар малтана. Эдэ бүгэдэ урданай балар харанхы сагта ажаллажа байдаг шахтернуудай ажабайдалтай зааханшье жэшэхээр бэшэл. Мүнөөнэй шахтернууд ажалай ударнигууд болохо, орон доторoo суурхадаг. Коммунис ажалай нэрэ солодо хүртэхын түлөө тэмсэжэ, үйлэдбэриингөө бүтээсые улам дээшэлүүлжэ байна.

Шахтёрнуудай ажал хэрэгээр омогорхонобди. Буряад а й м н а й нүүрһэшэдэй дундаһаа хори гаран хүндэ «Хүндэтэ шахтер» гэһэн нэрэ зэргэ олгогдонхой. Ажал дээрээ шалгаржа, орден, медальнуудта хүртэһэн хүнүүдшье бии. Олон хүнүүд партиин гэшүүнэй алдар нэрые суурхуулжа, ажалай үльгэр жэшээ харуулжа ябадаг. Тэдэнэй нэгэн коммунист Гармажап Тучинов — проходчигуудай бригадир үнинэй шахтёр юм. Энэ хүмнай габьяатайгаар ажаллажа, түрэн түрынгөө үндэр хайрада хүртэһэн, Социалис Ажалай Герой болонхой. Мэнэ һаяхан нүхэр Тучинов «Хүндэтэ шахтер» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртөөд байна. Коммунист Бальжинима Бальжиев энгэр дээрээ Ажалай Улаан тугай ордентэй. Тэрэ бэһэн «Хүндэтэ шахтер» алдартай. Экскаваторщигуудай бригадир коммунист Петр Балалаешников Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат юм. Тэрэнэй даажа байдаг уурхайһаа һара бүридэ зуу мянган кубометр шулуу нүүрһэн малтагдана.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо дэлгэрһэн социалис мурысөөндэ олон шахтёрнууд түрүү зэргэдэ ябалсажа, табан жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид бэелүүлхын түлөө шударгыгаар тэмсэжэ байна. Нүүрһэшэдэй дунда социалис мурысөөн үргэнөөр дэлгэржэ, ажалай бүтээсэ дээшэлнэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ ехэхэн хүдэлмэри бүтээгдэбэ. Шахтадамнай комплексно арганууд хаа хаанагүй хэрэглэгдэдэг болонхой. Техникэ зэмсэгүүд олошоржо, шулуу нүүрһэ малтаха ажалай 87,5 процентнь оньһожоруулагдаа. Шахтёрнуудай стационарна түхеэрэлгэнүүдтэ автомадуул тодхогдоо. Эдэ бүгэдэ тэдэнэй хэдэг ажалые горитойхон хүнгэдхэнэ ха юм. Гадна, август һара соо Холбоолжоной уурхай хүрэтэр түмэр харгы баригдаа. Мүн нүүрһэшэдэй хүсөөр гурба-дурба һарын туршада уурхайнууд хоорондо 2,5 километртэ түмэр зам баригдаһан. Тиигэжэ 100 тонно хүрэтэр ашаа тээдэг арба гаран самосвал-вагонууд ашаглагдажа, ажалай бүтээсэ һураггүй дээшэлһэн. Шулуу нүүрһэн ехэнхидээ «КРАЗ» түхэлэй томо автомашинануудаар зөөгдэдэг байһанаа, мүнөө үсөөржэ байна. Оньһожоруулгын ашаар нүүрһэ малталгада гаргашалагдадаг мүнгэ зөөри алмагдажа, продукциин өөрынь үнэ сэн нилээ хямдараа.

Шулуу нүүрһэ малтагшадай хүдэлмэриие бүтээсэ ехэтэйгээр эмхидхэхэ, тэдэнэй түсэб, уялгануудаа дүүргэхэ хэрэгтэнь коммунистнууд ехэ үүргэ дүүргэдэг. Мүнөө партийна организацидамнай 220 коммунисттай болонхой. Тэдэнэй олонхинь үйлэдбэриин гол участогуудта хүдэлнэ. 2/5 шахтын 87-дохи лавын коммунист Е. Ф. Тодоренкын даадаг участогай нүүрһэшэд август һара соо мурысөөндэ шалгаржа ябана. Эндэ партийна бүлэг эмхидхэгдэнхэй. Тэрэниие коммунист И. Д. Чуриков хүтэлбэрилжэ байдаг. Бүлэгэй коммунистнууд хүдэлмэришэдэйнгээ дунда ойлгуулалжын хүдэлмэри һайнаар эмхидхэжэ, социалис мурысөө ударидахаһаа гадна, өөһэдөө ажал дээрээ жэшээ харуулжа байдаг. Тусхайлан хэлэбэл, коммунист А. Е. Баканов комбайнай машинистаар хүдэлхэ зуураа, бригадирай уялга даажа байна. Тэрэнэй бригада һара бүриингөө даабариие үлүүлэн дүүргэдэг юм. Нүхэр Баканов райкомой пленумэй гэшүүнээр һунгагдаһан. Мүн тэрэ шахтоуправлениингэ парткомой гэшүүнээр һунгагдаад, нийтын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадана.

7/8 шахтын гол участогуудай хүдэлмэриие коммунистнууд хүтэлбэридэжэ, август һарын эхинһээ хойшо ехэ амжалта туйлагдаа. Августын 25-най байдалаар эндэхид түсэбһөө гадуур 2370 тонно шулуу нүүрһэ малтаба. Илангаяа участогые даагша коммунист А. К. Шигинэй бригада амжалтатайгаар хүдэлжэ байна. Мүн гурбадахи участогай нүхэр Садыковай даадаг бригадые һайнаар ажаллана гэжэ тэмдэглэхээр. Проходчигуудай дундаһаа горсоведэй депутат А. П. Малаховай бригада шалгарна.

Манай шахтоуправлениин партийна организаци ажалшадай дунда эмхидхэлэй хүдэлмэри үргэнөөр ябуулжа, социалис мурысөө ударидахынгаа хажуугаар, түрүү шахтернуудые партиингаа зэргэдэ жагсаана. Гансахан мүнөө жэлдэ 12 хүн партида абтанхай. Тэдэнэй дундаһаа экскаваторщигуудай бригадир Петр Коновалов болон бусадые нэрлэхээр.

Галуута-Нуурай шахтернууд заншалта һайндэрөө тэмдэглэжэ байхадаа, саашадаа бүри ехэ амжалта туйлажа, энэ жэлдэ түсэб уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэжэ, Ильичэй алдарта ойе угтаха хүсэлэнтэй.

П. МЕДВЕДЕВ,
Галуута-Нуурай шахтоуправлениин парткомой секретарь.

ОНЬҺОН ТЕХНИКЫН АШААР

Холбоолжондо түмэр харгы татагдаба

Галуута-Нуур хотоһоо баруун урагшаа зурыһан дардам шоссе харгыгаар нилээд гүйлгэжэ, Тоёон үндэрэй дабаа дабаһанай удаа нээмэл аргаар нүүрһэ малтадаг Холбоолжоной уурхайда хүрэжэ ерэхэт. Газарай хүрьһэ онгилон малтаһан экскаваторнуудай, хүсэтэ КРАЗ машинануудай хүнхинөөн эндэ сонестожо, огторгой өөдэ дүүлиһэн обоо үндэр шорой урдатнай харагдаха. Республикынгаа промышленностиин хэрэглэмжые хүсэд хангахын тула нүүрһэшэд эндэ үдэр һүнигүй ажаллажа байдаг юм.

Нээмэл аргаар нүүрһэ малтахада түргэн, өөрынь үнэ хямда. Эндэ бүхы хүдэлмэри оньһон техникын хүсөөр бүтээгдэнэ ха юм. Тиимэһээ манай Эхэ ороной нүүрһэшэд нээмэл аргаар нүүрһэ малтаха хэрэгтэ ехэхэн анхарал хандуулна. Ганса Галуута-Нуурай шахтоуправлени 44,3 процент нүүрһэеэ нээмэл аргаар малтана. Харин 1970-дахи он соо 2,5 миллион тонно нүүрһэ энэ аргаар малтаха гэһэн хараа болол Галуута-Нуурай нүүрһэшэд урдаа табинхай.

Нимэ ехэ зорилго бодото дээрэнь бэелүүлхын тула ажалаа зүбөөр эмхидхэн, эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллажа, оньһон техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха ёһотой болоно бшуу. Һаяшаг Холбоолжоной уурхайн нүүрһэшэдэй ажабайдалда һониноходтой ушар болобо. Хоёр жэлэй саана нишэ түмэр харгы татагдажа захалһан байна. Байгша оной августын 20-до түмэр харгын барилга дүүргэгдэжэ, ашаглалгада тушаагдаба.

Энэ мэдээ дуулахадаа бидэншье баясажа, Холбоолжоной уурхайда хүрэжэ ерэбэбди. Машинист Федор Родионов тепловозоо тон лэ, болгоомжотойгоор жолоодон, газарай хүрьһэ онгилон малтаһан хүсэтэ экскаваторай «хоншоор» доро вагон табиба. Энэ тепловоз түсгаар түхеэрэлгэтэй найман вагон шаттагаланхай. Вагон бүридэ 100 тонно шорой ашагдаха юм. Найман вагондо аяар 800 тонно шорой ашагдаха гү, али нэгэ доро КРАЗ 214 түхэлэй 80 машинын ашаа шэрэхэ шаһалтай.

— Урдань халаан соо 20—25 машина хүдэлдэг һэн. Заримдаа машинанууд эбдэрхэ. Энээн дээрэһээ хүсэтэ экскаваторнууд мини байдаг бэлэй. Түсэб даабари арай шамай дүүргэгдэдэг, нүүрһэнэй өөрынь үнэ дээшэлдэг һэн. Малтагдаһан шорой болон нүүрһэ түмэр харгыгаар шэрэдэг болоходо, тонно нүүрһэнэй өөрынь үнэ сэн 31 мүнгөөр хямда болохо. Нээмэл аргаар бүри ехэ нүүрһэн малтагдадаг болохонь, — гээд шахтоуправлениин ахалагша инженер Темеров баяртайгаар хөөрэнэ.

Хэрбээ шахта соо малтагдаһан тонно нүүрһэнэй өөрынь үнэ сэнгэй 9 түхэриг 58 мүнгэтэ болодог һаа, нээмэл аргаар малтагдаһан нүүрһэнэй өөрынь сэн ойролоо 4 түхэриг 46 мүнгэндэ хүрэдэг.

Бидэнэй эндэ хөөрэлдэһөөр байтар найман вагондо шорой ашагдаба. Гайхалтай. Ойролоо нэгэ часай хугасаа соо нимэ ехэ хүдэлмэри хэгдэбэ ха юм. Вагондо ашаалагдаһан шорой эндэһээ гурбан модоной зайда абаашагдажа хаягдаха. Тэрэ үдэртөө Федор Радионовой жолоодоһон тепловоз юһэн рейс хэбэ. Тиигэжэ 7.200 тонно шорой Холбоолжоной уурхайһаа нэгэ сүүдхэ соо шэрэгдэбэ. Тээд энэмнай юрэл туршалга хэгдэжэ байна бшуу.

— Байтараа 11—12 вагон шаттагалдаг болохобди. Мүн тепловозой болон шорой малтадаг экскаваторай машинистнууд энэ хүдэлмэридөө дүршэхэ. Тиигэхэдэ ойрол ёһотойгоор нүүрһэн малтагдадаг болохо, — гээд тепловозой машинист Федор Радионов хөөрэнэ. Сэхэ уурхай соһоо вагонуудта нүүрһэн ашагдажа, Буряадай промышленностиин хэрэглэмжэдэ эльгээгдэдэг болохо. Энэ тон һайшаалтай.

Нүүрһэшэдэй һайндэрые имэ ехэ амжалтатайгаар угтажа байһандаа Галуута-Нуурай шахтоуправлениин хүдэлмэришэд урматай. Гэдэнэр урдаа табиһан хараа болоо бодото дээрэнь бэелүүлжэ, В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтаха гэһэн хүсэл эрмэлзэлтэйгээр ажаллажа байна.

Ц. БАЛДАНОВ.

Зураг дээрэ: 1. Эгээл түрүүшынхеэ вагондо нүүрһэ ашаһан экскаваторай түрүү машинист А. Мариев өөрынгөө туһалагша С. Шкуратовтай хөөрэлдэжэ байна.

2. Вагонуудта шорой ашаалагдана.

Ц. ДАШИГАЛСАНОВАЙ фото.

НҮҮРҺЭШЭДЭЙ ХОТОҺОО МЭДЭЭСЭНЭ:

Галуута-Нуурай шахтоуправлениин 2/5 шахтын нүүрһэшэд В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлэй социалис мурысөөндэ оролсоод, эдэбхитэйгээр ажаллажа байна. Коммунис ажалай ударнигай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө 60 нүүрһэшэд байгша оной эхиндэ дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялга абаһан юм. Тэдэнэй 56-ниинь уялгаяа үлүүлэн дүүргэжэ, энэ хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө.

• • •

Нүүрһэшэдэй соёлой ордоной дэргэдэ 50 хүнһөө бүридэһэн уран һайханай бүлгэм хүдэлдэг. Эдэнэр В. И. Лениндэ зорюулагдаһан шүлэг, дуу, хатар наада шадамар бэрхээр гүйсэдхэнэ.

Энэ бүлгэмые нүхэр Ипатов хүтэлбэрилдэг. Уран һайханай бүлгэмдэ хабаадагшад Сэлэнгын аймагай Тельманэй, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай болон Химнын совхозой ажалшадай урда зүжэг наада харуулжа, баяр зугаа гаргаһан байха.

М. ЕРШИН.

ОЛООРОО АМАРНА

Гурбан жэлэй саада тээ нүүрһэшэдэй амаралтын байра Байгал далайн эрьедэ түхеэрэгдэһэн юм. Һайнаар амарха, эмшэлүүлхэ бүхы арга боломжо эндэ бии. Һара бүри эндэ хэдэн арбаад нүүрһэшэд амардаг.

— Байгша оной 7 һара соо 410 хүн эндэ амараад байна. Жэлэй дүүрэтэр үшөө 300 хүн амарха юм, — гээд Галуута-Нуурай шахтоуправлениин профкомой түрүүлэгшэ В. Горлов хөөрэнэ.

В. ТАРАСОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Прези[...]

ХҮДӨӨГЭЙ БАРИЛГАНУУДТ[...] ҮДЭР БҮРИИН АНХАРА[...]

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй 1968 оной апрелиин 9-дэ баталан абаһан «Гэр байрын ба культурна ажаһуудалай барилга хүдөө тосхондо саашадань һайжаруулха тухай» тогтоолой хэр зэргэ дүүргэгдэжэ байһан тухай һаяхан республикын Верховно Соведэй Президиумэй ээлжээтэ зүблөөн дээрэ харагдаба. Энэ талаар Яруунын аймагай ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдком горитойхон хүдэлмэри ябуулаа.

Һүүлэй хоёр жэлэй туршада капитальна барилгада һомологдоһон мүнгэ зөөриин 750 мянган түхэригынь ашаглагдаа. 3926 дүрбэлжэн метр талмайтай барилга хэгдэһэн, нийтэ зоной хүсөөр 12 мянган һ... модон һуулгагдаһан байха юм. Колхознигууд өөһэдынгөө хүсөөр 90 шэнэ гэр бариһан, тиихэдэ 140 гэр байранууд һэльбэгдэн заһагдаһан байна. Шэнэ магазинай һуури татагдаа, хүн зоной ажаһуудалайнь эрилтэ гүйлтые хангаха комбинат ашаглагдахаар хараалагдаа.

Энээнтэй хамта тус тогтоолой гүйсэд бэшээр дүүргэгдэжэ байһан тухай Верховно Соведэй Президиум тэмдэглэбэ. Гэр байрын ба культурна ажаһуудалай барилгын ябасые, шанарые шалгадаггүй, тосхон һууринуудаа болбосон түхэлтэй болголгые балай ехээр һонирходоггүй байна.

Барилгада һомологдоһон мүнгэн зөөриие зүбөөр хэрэглэхэ асуудалда сельскэ, сомоной Соведүүд анхаралаа багаар табина. Энээн дээрэһээнь болоо, зарим колхоз, совхозуудай болон эмхи зургаануудай барилгада һомологдоһон мүнгэниинь хэрэглэгдэнгүй үлэшэдэг байха юм. Илангаяа Үльдэргын, Иисэнгын болон Витимэй сомоной, сельскэ Соведүүд дорой байдалда байһаар. Ээлжээтэ сесси болон гүйсэдхэхэ комитедэй зүблөөн дээрээ энэ асуудалые нэгэтэшье табяагүй.

Аймагай ажалшадай депутадуудай Соведэй гүйсэдком хиналта, шалгалта хэдэггүй, эрилтэ табидаггүй дээрэһээнь хэдэн колхоз, совхозуудта һомологдоһон мүнгэн хэрэглэгдэнгүй үлэшөө. Байрын гэрнүүдые бариха 450 мянган түхэриг совхозуудта һомологдоһон һаа, тэрэнэйнь ойролоо 390 мянганиинь хэрэглэгдэһэн гэхэ гү, али 3046 дүрбэлжэн метр талмайн 2350 дүрбэлжэн метрынь лэ ашаглагдаа. Энэ жэлдэшье туйлаһан үрэ дүнгынь бага. Июлиин 1-нэй мэдээгээр, жэлэй турша соо хэрэглэгдэхэ 951 мянган түхэригэй 294 мянганиинь хэрэглэгдээ. Колхозууд энэ жэлдэ 180 мянган түхэриг барилгада ашаглаха ёһотой һаа, ойролоо 34,8 мянгынь гаргашалаа. Гансахан «Коммунизм» колхоздо барилга хэхыень 102,1 мянган түхэриг энэ жэлдэ һомологдоһон. Мүнөө тэрэнэй 2,5 мянган түхэригынь лэ барилгада гаргашалагдаа.

Һургуули, клуб болон үхибүүдэй яслинууд дашшье удаанаар баригдана.

Тосхон һууринуудаа болбосон түхэлтэй болгохо талаар комплексно түсэблэлгэ хэгдээгүй. Энээн дээрэһээнь болоо, хүн зоной һуудаг пунктнуудта дура зоргон соогоо барилга хэгдэдэг байна. Депутадууд һунгагдаһан газарнуудтаа хүдэлмэри ябуулдаггүй, барилгын асуудалые һонирходоггүй.

Тосхон һууринуудаа түргэнөөр болбосон түхэлтэй болгохо хүдэлмэриие аймагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Жалсанов тон һулаар хүтэлбэрилнэ. Ойрын сагта дээрэ дурсагдагша дутуу дундануудаа усадхахыень Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум дурадхаа. Аймагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитет колхоз, совхозуудтай, элдэб эмхи зургаануудтай, сельскэ, сомоной Соведүүдтэй хамта 1969—1970 онуудта хэгдэхэ барилгын түсэбые нэгэ һарын турша соо баталан абаад, үзэмжэдэ табиха болоно.

Владимир Ильич Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн гүйсэхэеэ байһантай дашарамдуулан, тосхон һууринуудаа улам болбосон болгохын түлөө колхоз, совхозуудай болон сельскэ, сомоной Соведүүдэй дунда үргэнөөр социалис мурысөө ябуулха.

Республикымнай Верховно Соведэй Президиумэй энэ ээлжээтэ зүблөөн дээрэ, му[...] магта байгаали [...] мэриин хэр дүүр[...] тухай хаража үзэг[...]

РСФСР-тэ байгаа[...] хуулиин "дүүргэл[...] аймагта муу бэшэ[...] Хэды тиигэбэшье [...] дануудтай. Аймагай[...] депутадуудай Сове[...] хүдөө ажахын үйлэ[...] лени намаг болдог[...] таажа, сабшалангай[...] үргэдхэхэ хүдэлмэ[...] гэхэдэ болоно. Айм[...] тань хамта 8125 [...] газар бии. 4594 [...] лангайнь газар б[...] шаг, тиихэдэ 4904[...] газар дээрээ м[...] байна. Сабшалангай[...] ехэ талмай үертэ ор[...] тивна хүдэлмэри м[...] ланагүй. Үһанай үе[...] хүдэлмэри хэгдэнэгү[...]

Аймагай промы[...] приятинууд, хүдэл[...] сёлогууд Сэлэнга [...] үдэр бүхэндэ элд[...] хаяһаар. Тиихэдэ [...] бометр модон ү[...] Байгалай арюун [...] аргагүй муухай [...] сэбэрлэхэ түхеэр[...] үсөөн дээрэһээ сэ[...] сэд хэгдэнэгүй. Ту[...] гараһан түймэр ун[...] мэри, ойн модо дур[...] логшодтой тэмсэл [...] лаар табигданхай. [...] ньернүүдтэй тэ[...] ябуулга абтадаггүй[...]

Сельскэ, посёлко[...] предприятинуудай [...] шэд һуурин тосхо[...] болгохо хүдэлмэри[...] харгы зам заһалг[...] гүй. Саад тарилг[...] оруулагдаагүй. Б[...] гаалха талаар хүн [...] элидхэл, хөөрэлдөө[...] дэнэгүй. Байгаали [...] гэмэй таһаг һүүлэй [...] хүдэлнэ.

Буряадай АССР-эй [...] ведэй Президиум у[...] туу дундануудаа [...] усадхахыень Кабан[...] ажалшадай депута[...] гүйсэдхэхэ комите[...] нүхэр Поповада д[...]

ПОЛИТИЧЕСКЭ АГИТАЦИ

НҮЛӨӨНЬ ДЭЭШЭЛ[...]

Мүнөө үедэ хүдөөгэй ажалшад хилын саана ба орон доторнай боложо байһан политическэ, экономическэ, соёл сурталай һонинуудаар ехээр һонирходог, ойлгогдоогүй асуудалнуудтаа удха түгэлдэр, ойлгосотой харюунуудые хүлеэжэ байдаг болонхой.

Энэньшье ойлгосотой юм бээзэ. Колхознигуудай, совхозуудай хүдэлмэришэдэй политическэ, юрэнхы эрдэм мэдэрэл нилээд дээшэлэнхэй, газетэ болон журнал уншадаггүй, радио шагнадаггүй хүниие мүнөө олохонь бэрхэтэй болоо ха юм.

Эгээл энээн дээрэһээ абажа үзэхэдэ, ажалшадай дунда ябуулагдадаг политическэ, үзэл сурталай хүдэлмэридэ манай партиин шанга эрилтэ табидагынь гайхалтай бэшэ, харин тон зүб гээшэ. Нэн түрүүндэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэри шадамар бэрхээр, зохихо онол арга хэрэглэн, олондо ойлгогдохоор ябуулха эрилтэ табигдана. Энээнһээ уламжалан хүдөөгэй политинформаторнууд, агитаторнуудай үүргэ, харюусалгань үдэр бүри улам дээшэлнэ. Ажалшан бүхэнэй һанаа сэдьхэл татадаг шухала асуудалнуудта харюу үгэһэн политинформаторнуудай, агитаторнуудай партийна талаараа хурса, үнэн сэхэ, тодо һонор үгэнүүд үзэл сурталай хүдэлмэриин шухала зүйлынь мүнөө болоод байна.

Энэ хүдэлмэри манай аймагай «Восточные Саяны» колхоздо муу бэшээр эмхидхэгдэнхэй. Колхозой бүхы отделенинүүдэй партийна эхин организацинууд ажалшадай дунда политическэ мэдээсэл саг үргэлжэ хэжэ байха хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулна. Мүнөө үедэ колхозой партномой дэргэдэ 12 хүнһөө бүридэһэн политинформаторнуудай бүлэг хүдэлнэ. Теоретическэ, политическэ талаараа һайн бэлэдхэлтэй, хүн зонтой хөөрэлдэхэ, ойлгуулалжын хүдэлмэри ябуулха дүй дүршэлтэй нүхэд — гол түлэб хүтэлбэрилхы тушаалтад, мэргэжэлтэд политинформаторнуудаар ажаллана.

Тэдэнэрэй гол зорилгонь гэбэл, КПСС-эй XXIII съездын, партиин Центральна Комитедэй Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые тайлбарилан ойлгуулжа, тэдэнэй дүүргэлтын түлөө тэмсэлдэ колхознигуудые элсүүлхэ, орон дотор болон хилын саана болежо байһан үйлэ хэрэгүүдтэй үргэн олониитые танилсуулха хэрэг болоно. Гадна Москвада болоһон Коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай уласхоорондын зүблөөнэй материалнуудаар һүүлэй үедэ олон хөөрэлдөөнүүд, лекци болон элидхэлнүүд болоо.

Политическэ мэдээсэлэй нүлөөн гол түлэб олониитын эрилтэ, хүсэлнүүдые хэр зэргэ харааадаа абажа ябуулагдадагһаа дулыдадаг дээрэһээнь, колхозой партийна комитет политинформацинуудаа нимэнүүд гурбан шэглэлтэйгээр мэргэжүүлээ гэбэл: парти болон правительствын дотоодын политика, экономико, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин үнэ сэн хямдаруулха, шанарынь һайжаруулха асуудалнууд, уласхоорондын байдал.

Политинформаторнууд хэһэн хүдэлмэри тухайгаа партийна суглаанууд, парткомой заседани дээрэ үе үе тоосодог болонхой.

Политинформаторнууд Д. Л. Хусаев, Д. С. Андыков, Д. М. Пру[...]женов гэгшэд һони[...] элидхэлнүүдые колхознигуудайнгаа [...]тэй болонхой.

Колхознигуудай [...] ламжын хүдэлмэ[...] маторнуудһаа гадн[...] татор «Знание» бү[...] нүүд ябуулна. Лек[...] лэгые Толтойн дун[...] директор Д. Г. За[...] рилнэ. Хамта 20 [...] нуудтай, тэдэнь [...] хубаарилагданхай. [...] дай дундаһаа Д. Б[...] В. Б. Шагдуров, Н. [...] лекторнуудэй дун[...] Билдаев, Б. Ж. Ны[...] тэмдэглэмээр.

Колхозой партко[...] нүүдэй эхин парти[...] цинуудай, агитатор[...] хүдэлмэреэр хөдө[...] хэрэгтэй сагтань [...] даг. Тэдэнэртэй с[...] үнгэргэжэ, колхоз[...] ниин ажал хэрэг[...] даг, захяа заабари[...] хой.

Эдэ бүгэдын аша[...] гуудай дунда ойл[...] дэлмэри эли бодо [...] хыдахи нүлөөнь н[...] гэбэл, алдуу болох[...] нагдана. Тус колх[...] мяха худалдаха ха[...] түсэб үлүүлэн дү[...] үедэ нийтынгээ ма[...] жэл эмхитэйгээр [...]

Ажалшадай дун[...] ойлгуулалжын хү[...] хэхэ талаар тус кол[...] на организацин о[...] шэлтэй бусадые та[...] рилгоор КПСС-эй [...] эндэ аймагай колх[...] партийна организа[...] ретарьнарай семина[...] байна. Семинарта х[...] эндэхи политинф[...] агитаторнуудай а[...] тэй танилсажа, [...] намжа дурадхал х[...]

Тиихэдээ гол ан[...] шадай дунда поли[...] сэл зүбөөр эмхид[...] гуулалжын хүдэл[...] рүүлхэ асуудалнуу[...] байна. Энэмнай му[...] организацинуудай [...] гонуудай нэгэнинь[...]

Д. Ш[...]
КПСС-эй Түнхэнэй [...] пропаганда б[...] таһаг[...]

ТАСС-ай МЭДҮҮЛГЭ

Израилиин зэбсэгтэ хүсэнүүдэй эзэмдэһэн Иерусалимай араб хубида байдаг «Аль-Акса» гэжэ һүмэ шатаагдаһан байгаа гэжэ совет олониитэ дураа гутангяар дуулаһан байна. Энэ һүмэ хадаа Дүтын Зүүн зүгтэхи араб уран бүтээлнүүдэй эртэ урда сагай ба тон шухаг памятнигуудай нэгэниинь, шажанда шүтэгшэдэй ба һүгэдэн хүндэлдэг мусульман нангин газарнуудай нэгэниинь юм.

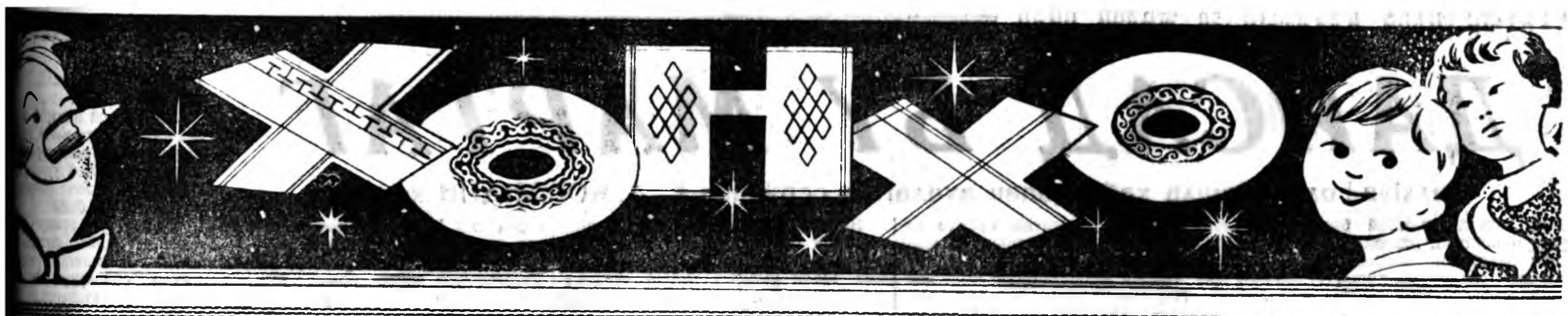
Энэ гэмтэ ябадал Дүтын болон Дунда Зүүн зүгэй, Азиин болон Африкын оронуудта үнэн зүб зэбүүрхэл ба дураа гуталга үүдхээ.

Израилиин правительство, мүн Израилиин эзэрхэг түримхэй ябуулгануудые дэмжэдэг империалис гүрэнүүд нимэ бузар бузагай аашa гаргаһанайнгаа түлөө харюу салгые даажа абангүй байжэ шадахагүй. Тиимһээ тиитэрээ эзэмдэгшэд амгалан ёһоор һууһан хүн зондо эсэргүү һүйдхэлтэ аашануудые хэжэ байһаар. Иерусалимай, Наблусай болон эзэмдэгдэһэн бусад городуудай араб хүн зоной хэһэн буруушаалгын амгалан ёһоной демонстрацинуудта харюу болгон, Израилиин засагаархид жагсаалда гарагшадые дарахын тулада парашютистнүүд болон автоматчигуудые табиһан байна.

Баруун зүгэй империалис ба сионис бүлэгүүдэй дэмжэлгэдэ түшэглэн, Израилиин мүнөөнэй хүтэлбэрилэгшэд дэлхэйн олониитын һанамжые хараадаа абаха дурагүй, ООН-ой Устав болон уласхоорондын эрхын гол ёһонуудые хазагайруулна. Дүтын Зүүн зүг[...] хёмороо гуримшуулха ябадал таһалдуулхые эрмэлзэнэ.

«Аль-Акса» гэжэ һүмые шатааһантай, араб хүн зоной ажаһуудаг бүхэли кварталнуудые израилиинхидай түсэбтэ ёһоор һандаргаажа байһантай холбоотойгоор Иерусалимай араб хубида болоһон һүүлээ үйлэ хэрэгүүд хадаа Израилиин империалис эзэрхэг түримхэй ябуулгын хойшолонгуудые усадхаха зорилгоор, нэн түрүүн 1967 оной июньдэхи эзэрхэг түримхэй ябуулгын үедэ эзэмдэгдэһэн араб газар дайдаһаа Израилиин сэрэгүүдые дары гаргуулха зорилгоор эб найрамдалда дуратай бүхы оронууд болон арадуудай зүгһөө яаралтай хэмжээнүүдые абалгын шухала байһые дахинаа баталан гэршэлнэ.

Совет олониитэ хадаа эзэмдэһэн араб газар дайда дээрээ Израилиин засагаархидай дээрмэдэхы бузар ябуулгануудые хэжэ байһантайнь дашарамдуулан, араб арадуудай үнэн зүб зэбүүрхэлтэй талархажа байһанаа мэдүүлнэ. Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые политическэ талаарнь дары түргөөр гуримшуулхын түлөө, энэ районой оронууд болон арадуудай аша туһада 1967 оной ноябриин 22-то Аюулгүйн Соведэй абаһан резолюциин ёһоор, энэ райондо үнэн зүб, бата бэхи эб найрамдал тогтоохын түлөө тэмсэхыень эб найрамдал аршалан хамгаалхые хүсэдэг һайн һайхан сэдьхэлтэй бүхы хүнүүдые урлана.

№ 13

Амар сайн, эдир нүхэд!

Һуралсалай шэнэ жэлэй үглөөдэр эхилхээ байһантай дашарамдуулан, эдир нүхэд, таанараа халуунаар амаршалаад, эрхим һайнаар һурахыетнай хүсэнэб. Шэнэ һониноо бэшэжэ байха бэзэ гээд таанартаа найданаб.

ТАНАЙ «ХОНХО».

ЭХЭ ОРОНОЙМНАЙ БАЯЛИГ

...орон хаанаһаа эхитэйб?» ...муу мүнөө бүгэдэндэ мэ...онги. Тэрэнние дуулажа ...уе бүхэн, ямаршьеб даа, ...охон гүнзэгы һайхан мэ...абтадаг ёһотой. Тиигэн...

...ом... Эдэвхэн нангин үгэ... ...үтүүлхэдэо, бидэ гал гу... ...түрэһэн нютагаа, тэ... ...уламжалан үргэн ...Совет ороноо һанаандаа ...абди.

...нютагыемнай шэмэг... ...һан байгаалишье Эхэ ...анай заатагүй холбогдодог ...Сагаахан «тагалсагтай» ...үһан, хүдэр улаан бэе... ...һан, мүнхэ ногоон кар...ууринууд, шубуу шон...гүрөөл—булта байгаа... ...шэмэглэл. Хэрбээ оршон ...айһан эдэ бүхы шэмэглэл ...үсадхагдашоо һаа. ...шар хогоосон, уйдхартай ...һэм!

...ахан хүдөө нютагаар ...ооб. Мүнөө жэл мойһо, до... ...ургасаар баян: шугы ...һон лэ ехэшүүлшье, багашуулшье хүнэг хүнэгөөр жэмэстэй бусаха юм. Нэгэтэ мойһо түүһэн газараар ябаха саг тудалдаа.

«Ай даа! Ямар ехэ гэмтэл, хохидол түрэл байгаалидаа ушаруулна гээшэбибди!» — гэжэ гунигтайгаар досоогоо һанаа һэм. Юуб гэхэдэ, Үдын гэлой шугы соогуур ябахада, бүтэн эшэтэй мойһоной һөөг гэжэ үгы байгаа. Нэгэн гэбэл мүшэрнүүдээ хухалуулһан, таһара-удара татуулһан, үгы гэбэл эшээ таһа сабшуулһан, натаржа байха юм. Үе мүсэеэ гэмэлтэшэһэн юумэндэл үрзылдэжэ, үзэмжэгүй болошоһон мойһоной эшэ һөөгүүд дүтүүр ябаһан хоёр хүлтэнние гомдонгёор гэтэжэ һуунаншуу.

Тэндэ ойрохоно мойһо түүжэ ябаһан хоёр хүбүүдэй хажууда ошобоб.

— Сайнууд, үхибүүд! — гэхэдэм:

— Сайн! — гэлдээд, хүбүүд оройбшонуудаа абаадхиба.

— Зай, юу хэжэ байна гээшэбтэ?

— Мойһо түүнэбди.

— Мойһоной мүшэр юундэ хухалнабта? Эдээндэтнай үбшэнтэй байхал.

— Модон үбдэдэг юм аал? — гээд арбан нэгэтэй Витя урдаһаам тодожо абан асууба.

— Үбдэдэг бэд даа. Һургуулида таанар үзэнэ ха юмта. Мойһоншье, мүн бусадшье ургамал амитай юм шуу. Эдэмнай амитад шэнги үһа уудаг, амилдаг ха юм, — гэбэб. — Жэшээнь, Витя, шинии хургые хуха мушхабал, али үһыешни ходоро татабал, хэр байха гэжэ һананаш?

— Үбшэнтэй байха, — гээд Витя нүхэрэйнгөө нюур хараба. Иигэжэ нилээд удаан хүбүүдтэй хөөрэлдөөд, мойһоной, бусадшье модоной эшые гэмтээжэ, шубуу шонхор алажа болохогүй гэжэ ойлголсоо бэлэйбди.

Эхэ орон... Һайн хүн гээшэ Эхэ орондоо дурлахаһаа гадна, тэрэнэйнгээ баялигые улам арьбадхан, түрэл байгаалияа аршалжа ябадаг гүб даа. Теэд бодожо үзыт даа: Эхэ орондоо дуратай хэбэртэйгээр гоё-гоё хооһон үгэнүүдые хэлэсэгээгээд, үглоодэрынь ошожо, ой модон соо гал түлин, түймэр табижархидаг гү, али сэсэглэн һалбаржа, жэмэсээ эдеэшүүлэн байһан мүшэрнүүдые гам хайрагүйгөөр хухалдаг хүнүүдые хэн гэжэ нэрлэхээр бэ? Ёһотойл дээрмэшэд бэшэ гү? Тиимэ хүнүүдые хамсыһаань татажа, зэмэ амасуулхаар лэ!

Эдир уншагшад! Түрэһэн нютагыемнай шэмэглэжэ байһан үзэсхэлэн һайхан байгаалидаа гамтайгаар хандахаяа оролдодог һаа, хүн түрэһэн уялгаяа һайса ойлгообди гэжэ һанахат. Хооһон губида нэгэшье модо һуулгажа, тэрэнээ ургуулжа шадабал, бэе хүсэн, бэхижэн һалбархадаа, хэды олон аяншадта баяр асархаб! Замай утада эсэһэн хүн һүүдэртэнь һуужа амархадаа, модо тарижа ургуулагшада хэды һайхан баясхалангай үгэ хэлэхэб!

Нэгэ борьбилоо гү, али хараасгай хабарһаа эхилээд, намар болотор олон мянган хорхой шумуулнуудые усадхадаг. Хэрбээ ямар нэгэ тоомгүй хүбүүнэй аргаадхаар нэгэ шубуухайе харбажа алаа һаань, тэрэнэй аманда орохо «үйлэтэй» байһан хорхой, шумуулнуудай ами наһан «абаргадажа», арадай ажахыда, хүн зоной ажаһуудалда хэды ехэ хохидол, һаад түбэг ушаруулхаб!

Мойһоной, бусад жэмэстэ болон ондоошье модоной мүшэр, эшые хухалхаһаа түрүүн, ямаршье зэмэгүй шубуухайе харбахаһаа түрүүн: «Би хэндэ һайн юумэ хэхэеэ байнабиб? Һайн юумэ гү энэмни, али муу гү?» гэжэ бодожо үзэбэл, ехэ зүб байха һэн.

Эдир уншагшад! Эхэ оромнай түлиһэн гал гуламтаһаамнай, харьялан урдаһан горхонһоо, хангалтама һайханаар сэсэглэһэн мойһоной эшэһээ эхитэй. Энээн тухай бү мартаял, хүүгэд!

Ц. ДОНДОГОН.

Аяма халуун зумнай, баяртай!
Амаралташье дүүрэбэ, һургуулимнай эхилбэ...

ДҮҮНЭРТЭЭ ХАНДАҺАН ҮГЭ

Би арбадахиие дүүргээд, нэгэ жэлэй туршада эхин класста багшалаад, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ пединститудай хари хэлэнэй факультедтэ орооб.

Гэбэшье һургуулида һуража ябаһан хаһаяа һанахада, досоо ямар зохид болодог бэ! Мүнөө дахин һурагша болоод, партын саана һуубал, ямар һайнаар номоо үзэхэ, ямар анхаралтайгаар багшаяа шагнаха һаабиб гэжэ заримдаа шэбшэхэш.

Эдир нүхэдни, минии хайрата дүүнэр! Һургуулида һуража, шэнэ юумэ ойлгожо ябаһан наһамнай хэды ехэ золтойб даа! Эхэ, эсэгынгээ, хүндэтэ багшанарайнгаа аша оролдолгые харюулан, һайнаар һурагты, номоо оролдосотойгоор үзэгты. Тэрэтнай хүн болохо ябадалдатнай туһатай байхал!

Р. ДЫМБРЫЛОВА,
пединститудай студентка.

...ЯРТАЙ «ХЭРМЭХЭН»!

ФОТОРЕПОРТАЖ

...сентябриин нэгэн ...б. Эхэ оронойлмнай ...ар нютагта үглөө... ...арай һайндэр шэн...ха... Хэдэн миллион ...уд, басагад зунайн... ...тын үедэ һайсахан ...лэ, эрдэм соёлой ...э зүдхэхээ, түрэл ...үдтаа суглархань. ...анха түрүүшынхээ һургуулиин богоһо алхагшад сэдьхэл зүрхээ хэды ехээр доһолгоно гэхэбта?! Тэрэнь юугээршье хэмжэгдэхэгүй ха юм...

Долоо наһаяа гүйсэһэн Лена Матаханова **(1-дэхи зураг)** гэрэлэйнгээ урда зогсоод, шэнэ формоёо хэмжэхэдээ, нюдэнниинь ямар ехэ омогорхолой галаар дүүрэнгиб! Дүү хүбүүниинь атаархангяар хажууһаань шэртэнэ.

Теэд Лена һургуули тухай үнинэй сэдьхэдэг һэн. «Хэрмэхэн» гэжэ саадта ябахадаа, ходо «һургуули хэжэ» наададаг бэлэй **(2-дохи зураг).** Партада куклануудые һуулгажархёод, ёһотой багша шэнгеэр, шоото дээрэ нэгэ арбанууд соо тоонуудые татан, яһала бэрхээр заана бэшэ гү?

— Зургаанай һүүлээр долоо гэхэбди. Ойлгосотой гү? — гэжэ Лена куклануудтаа томоотойгоор хандана...

Теэд үдэр бүри «Хэрмэхэндэ» ошодог, гэртээ бусадаг зүргөөрөө гүйһөөр, бишыхан нүхэдтэеэ наадаһаар ябатараа, гэнтэ мэдэн гэхэдээ, долоотой болошоо ха юм. «Балшархан наһамни, баяртай!» гээд, һургуулида түхеэрхэ саг ерээ.

Хожомоо «Хэрмэхэндээ» ерэжэ, эзэн шэнгеэр гэшхэлхээ болигдохонь. Ондоо багашуул иишэ ерэдэг болохо. Харин Лена, тэрэнэй үетэн сүүмхэнүүдые үргэлөөд, һургуули тээшэ гүйлдэдэг байха.

Хэдэн жэлдэ ябажа дадашаһан саадһаа һалаханшье бэрхэтэйшэг даа. Теэд яахабшни? Хамаг юумэн хуу ээлжээтэй ха юм.

Лена һургуулида ошохо дээрээ һүүлшынхеэ түрэл болошоһон «Хэрмэхэнээ» эрьсээ ерээ **(3-дахи зураг).** Гунигтайшье шэнги. Зүгөөр һургуулида орожо, саадигай бэшэ, дээгүүр «зиндаагай» хүн болохоёо байһан хадаа, гунигынь түргөөр сэлмэжэ, досоонь, дахин омогорхол түрөөдхинэ хэбэртэй.

— Баяртай, «Хэрмэхэн!» — Лена гүбэрбэ...

Е. ЗАХАРОВАЙ фотонууд.

БАҺАШЬЕ ГОЁ ДАА!...

Жэл бүри хэдэн мянгаад һурагшад Совет орон соогуураа аяншалдаг болонхойнь мэдээжэ. Үнгэрһэн зундаа манай Эгэтын адагай (Яруунa) дунда һургуулиин юһэдэхи класс дүүргэһэн булэг һурагшад Москва, Ленинград хүрэтэр аяншалаад ерээ. Литературын, түүхын зохёолнууд соо уншадагшье һаа, ошожо, нюдөөрөө хараха гээшэ юунһээшье үлүү гэжэ һанагдаа.

А. С. Пушкинай болон бусад поэдүүдэй зохёолнууд соо магтуулһан Москва хото, Ленинградай парк, саадууд, Нева мүрэнэй аажам долгин — булта бүришье дүтын танилнууд болошоһон шэнгеэр һанагдана. Оо, тэндэ хараһан үзэһэн юумэнүүд мүнөө ямар һайханаар һанагданаб гэжэ ойлгосотой!

Амаралтынгаа хэды хубиие тиимэ һайханаар үнгэргөөд, түрэл нютагаа бусажа, зарим нүхэднай колхоздоо хүдэлжэ, шадаха зэргээрээ туһалаад, мүнөө айхабтар шуналтайгаар номоо үзэхээ шиидэнхэйл.

Г. ЖАМЬЯНОВА,
10-дахи классай һурагша.

Шираб ***НИМБУЕВ***

Һүниин аадар

ХҮҮГЭД ТУХАЙ ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

Зунай һүни
зуһалан гэр соо,
Тэнгэриин дуунһаа
Һэреэд хэбтэнэб,
Тэршэлэн хүдэлнэб,
Һэргэгшэшэнхэй.
Сахилгаан байд гээд
Сахилаадхина,
Гэр соо тиихэдэнь
Гэрэлтээдхинэ.
Һалхин хүдэлбэ.
Аадар дүтэлбэ...
Түргөөр харайлдан
Түрүүлэн ерэһэн
Абяа шангатай
Арбаад дуһал
Дарганса сохин
Даржагануулаадхиба.
Абяагаа намдуулан
Анирүй болон тэраа
Аргагүй ехээр
Адхарһаар адхарба.
Арбаад минута
Амяа татангүй
Адхаран галзуураад,
Аалидад гэхэдэнь
Газаашаа шагаабаб,
Гайхашаа барабаб:
Хаа хаанагүй
Хабтагай уһан!
Уры гээшэ
«Ура!» хашхаран,
Урууе бэдэрэн,
Урдан шааяхадаа
Эрьеын эрмэгэй
Элһэ эдиһээр
Ангагар ехэ
Амһар гарган,
Шэнэһээр бариһан
Шэнэ хашаае
Хүндылэн доогуурнь
Хүмэрюулэн унагааба.
Зуһалан гэрэйм
Углуу доогуур
Зутар гүнзэгы
Нүхэ малтаба.
Унтари шэрдэгтээ,
Унтаһан гэртээ,
Урын малтаһан
Хүнды уруухина
Хүмэрин алдаад,
Арайхан ээллэжэ,
Амиды гараһандаа,
Баһашье ехээр
Баярлабаб даа.
Арбаад минутын
Аадар аад лэ,
Эды хүсэтэйень,
Эршэ ехэтэйень
Гайхахын ехээр
Гайхан һонирхооб.

УЛААЛЗАЙ

Улаахан хасартай
Улаалзай, мэндээ!
Зунай сагай
Зулань болон,
Олон сэсэг соо
Онсорон илгаржа,
Шабга улаахан
Шарай харуулан,
Һайхан ногоон
Һахал хиисхүүлжэ,
Мэндые мэдүүлэн,
Мэшээн һуунаш.
Иимэ улаахана ар,
Эды һайханаар
Хэн [illegible]
Хэзээ будааб,
Хэлыш һамдаа!
Шангаар шараһан
Наран будаа гү?
Шааян ороһон,
Бороо будаа гү?
Элин ниидэһэн
Элеэ будаа гү?
Эльбэн ерэһэн
Һэбшээн будаа гү?
Наартай һайхан
Намарай сагта
Мэндээ шамдаа
Мэдүүлэн ерэхэдээ
Хоршогор шарахан
Хонхоо һэжэрэн.
Хашарла-үр[illegible]
Харшаганаса тоолохыш
[illegible]
Таргалан монсойнхой.
Амтатай болонхой
Арбаад хомхсолтой
Булсагархан тибһыеш
Бушуухан малтаад,
Амтархан эдихынь
Абаашахаб эжыдээ.

ҺҮНИ

Үргэн сэнхир огторгойдохи
Үй түмэн мүшэдэй дунда
Үбгэрһэн һара
Маһалзан толорно.
Горхоной эрьедэхи, ойн захада
Гал түүдэг дүлэтэн улаабхилна.
Түүдэг тойрон баран тэндэ
Танил үетэмни дуулалдаба.
Үбгэн һара атаарханги,
Үүрэй сайтар гансаардаба.

ХАРГЫ

Арбан долоотой,
Айдархан басаган
Алхална харгы руу
Урматай, зоригтой.
Һэрюухэн һалхин
Хойноһоонь үлеэнэ.
Һайн ябыш даа
Гэжэ юрөөнэ.
Зэрэлгээтэнэ урдань
Захагүй талануud,
Холын холо руу
Харгынууд дуудана.

Света ЖИГЖИТЦЫРЕНОВА,
Худанай 8 жэлэй һургуулиин
9-дэхи классай һурагша.

БАГАХАН РАССКАЗ

ХЭМНАЙ ГАЗАРША ҺЭН ХАБ?

Үдын халуунай үнгэрэнтөөд байхада, дунда ахынхи тээшээ ээрэмшээгээд ошожо ябанаб. Сарайн наада тээ халтар нохойнь дүрбэн хүлөө жиигээд, амаа ангайнхай, хэлээ ута гэгшээр гаргаад хэбтэнэ. Хоёр нюдэниинь шэб анинги, амилхадань, гэдэһэниинь гар хөөргэ шэнги нэгэ жэгдээр обогоножо байба. Ээрэмшээһэн шэгээрээ тэрэниие харайгаадхибаб. Һүрэхэмниишье тэрэ!.. Хүлынь гэшхэжэрхёо хаб...

Толгойһоом бузараар шуһан гарана. Түрүүшээр үбдэхэншье балай ойлгогдоногүй. Уданшьегүй хүнүүд хажуудам бии болобо. Дунда ахаймнай һамган Намжилма, хүгшэн эжы, залуу эжы, сагаан хүбүүн ахаймни, дунда ахайн басагад.

Хуухымни шуһан арай гэжэ тогтобо. Зунай халуун, түрхихэ, аргалха эм байхагүй. Больница ошоогүйдэ аргагүй...

Хоёр хазаар морёор абатаяа хоюулан бүншүүлнэбди. Үндэршэг бэетэй хээр моримнай энэ харгыгаар һайсал ябаһан, хатараа мэдүүлһэн ааб даа. Дэншээ ябадалтай морин. Түргөөр хатаруулха аргагүй, толгойм дорьбоно. Тиигээдшье, дүрөөнүүдыемни богони болгоошье һаань, үшөөл уташаг, хүлнүүдээ лаб тулгалха аргагүй, дүрөөгэй ооһорой забһараар хүлнүүдээ хабшуулаад, урда бүүргэһээ барилсаад ябанаб...

Сагаан халаадтай, нюдэндөө шэлтэй, набтаршаг бэетэй буряад хүн толгоймни шарха үзэнэ.

— Басагаха-ан, хэн гэжэ нэрэтэй бэлэйш? — гээд тэрэ хүн намда хандана.

— Дулма, — гээд хэлэнэб.

— Хэдытэй болобош даа?

— Долоотой.

— Аа, бэрхэ хүн байнаш, — гэжэ байгаад шархыемни һэндэжэ байжа задална. Эндэ ехэ удаан болонгүй, шархадаа шаб шара эм түрхюулээд, боолгобоб. Бууһан айлдаа ошобобди. «Сай уугаад лэ, хоюулаа гэртээ ошохо зон бэзэбди даа» гэжэ һананаб.

— Зай Дорьёмын эжы, энээхэн басаһыемни хараад, хоёр хонуулыт даа, — гээд абамни гэрэй эзэн — наһатайшаг һамганда хэлэбэ. — Нара ногооной үедэ нэгэшье үдэрөө хиидэ һалгахам гарзатай, би бусахам, — гэжэ абынгаа хэлэхэдэнь, бузар дурагүй байнаб. Теэд абяа гаранагүйб.

Уданшьегүй үдын халуун буурантажа байба. Мориднай һүүдэртэ тиирэнэ. Абынгаа зали абахадань, хажуудань һуугаад, юу-хээ шэмхэлжэ байтараа, абаяа түшеэд, һуумгаашаа унташаһан байгаа хаб. Намайе һэрюулээд, абамни иигэжэ хэлэбэ:

— Басага-ан, толгойншни хууха хоёр газараар ехэ шархатайбшибы даа, хоёр-гурбан хоногто аргалуулжа, эмнүүлхэ гэжэ Анчик доктор хэлэнэ. Абгайшни гү, али ондоо хүн гү шинии хойноһоо ерэхэ, ши эндээ моритоёо үлэхэш, — гэжэ абамни хэлэбэ.

— Аба, би гансаараа гэртээ ошожо шадахалби, — гэбэб.

— Али, басагамни тиигэхэ бы, гээд уняартажа байһан тала руу, Бэлшэрэй нюсэгэн хаданууд руу алад хараад, абамни иигэжэ зааба:

— Хэрбээ гэртээ гансаараа бусахам гээ һаашни, хээр мориншни харгыгаа алдахагүй, ойлгожо ядаа һаа, морёо зоргоорнь табяарай... «Харгыһаа бү гара, зон нүхэдһөө бү таһара» гэһэн юмши бы даа.

* * *

Абынгаа бусаһанһаа хойшо хоёр хонобоб. Байжа үгэхөөр бэшэ болоходом. Дорьёмын эжы мориемни эмээллэжэ үгөөд, харгыемни заажа мордохуулба.

Сулуурай эбэрээр тойроод баруун хойто зүг барьяад бүншүүлнэб. Тээ ябад гээд байхадаа, ондоо тээшээ ошожо ябанаб гээд һананаб. Теэд моримни ульгам, тэрэл харгыгаараа ябахаяа тэгүүлнэ. Үгы даа, ондоо тээшээ ошожол ябана хаб даа, төөрихэм гээшэ бэзэ. Угайдхадаа энэ багай хаданууд булта аб адлинууд — нюсэгэн, илгаруулхын аргагүй. Теэд баһа абамни харгыһаа бү гараарай, мориншни газарша гээ һэн. Ондоол тээшээ ошожол ябана хэбэртэйб. Гурбан хоногой саада тээ абатаяа энэ харгыгаар ябаа үгыл һэн хабди?!..

Хада тээшэ тонгойжо, доро ороһон наран тээшэ шэглээд ябанаб. Нара өөдэ харахадам, элдэб эсын эрбээхэй, шааруулнууд агаарта. Үдэрэй дүүрэхэ тээшээ болоһо байһанай тэмдэг. Үнеэдэй орохын урда тугалнуудаа асаржа ябадаг сагыем һануулна.

Харгын хоёр тээгүүр хартагапаан шүүрһээ бэшэ юумэн үгы. Мориёо баруун гар тээшээ залажа, арай гэжэ зүүн хаялга тээшэ гарабаб. Моринойо аманай хатуу гээшэнь аргагүй. Харгыгаа бэдэрнэм. Тэрэл харгы тээшээ моримни дугташана. Тингэ тиигэһээр хада дээгүүр гарашабаб. Наранһье түргэндөө ороо. Моримни тэрэл харгы тээшэ буляалдаха гээшэнь, бү хэлэ. Зоргоорнь табижархиха юм һэн ха гээд һананам, теэд баһа марганам. «Хээр моримни дураа мэдэл ши даа», — гээд дэлһыень эльбэнэб. Тиигэхэдэм, ойлгоһон мэтэ шэхээ һүрмылгэнэ.

Жолоогойнгоо табигдахатай адли хээр моримни наранай орохо зүг тээшэ шэглээд, хатаржал мэдэбэ даа. Урда бүүргэһээ шангаар баринхайб.

Харгыда орохомнишье тэрэ, гэнтэ харан гэһээм, Һама абгаймни урдаһаам хатаргажа ябаба. Харгыда орожо ябаһыемни хараһан лэ байха гэжэ һананам. Теэд төөреэб гэжэ хэлэхэ һэн гүб даа, эшхэбтэр.

Гэртээ ерэхэдэмнай, хүгшэн эжы, залуу эжы, дунда ахайн абгай булта хүлеэжэ байба.

— Зай, бишыхан шара басагамни һайн гү? Ерэжэ ябаа бы? — гээд хүгшэн эжы нюдэнэйнгөө шэлэй дээгүүр нам руу хараад хүхижэ байба...

Д. ЖУГДУРОВА.

ЭДИРШҮҮЛЭЙ ДЭБТЭРҺЭЭ

ТООМГҮЙ БАТА

...хүбүүд
...үльгэр
...ехээр,
...шагнанад.
...исал
...Бата
...үйхэн
...татана.
...хүбүүхэй
...мушхуулаа.
...хордожо,
Шэмшэгэнэн улайгаа.
Мушхуулһан шэхэн
Хордожол байна, —
Муудаһан Бата
Хорхойжо һууна.
Бэшэниинь хажуудань
Батые гасаалнад:
— Шэхээ мушхуулхада,
Амтатай гү? — гэлдэнэд.
Бата тиигэхэдэнь,
Баһал аягүйрхэнэ.
«Байза яалтайб» — гэжэ
Бодожол һууба.
Барһанш ядахадаа,
Бодоод ошобо, —
Баабайдаа ерээд:
«Болёоб!» — гэбэ.

Ц-Д. ГУРАЕВА,
Улаан-Үдын нэгэдэхи интернат-һургуулиин 8-дахи «А» классай һурагша.

Амаралтын үдэрэй хуудаһан

Цырен-Дулма ДОНДОКОВА.

ДҮҮДЭЭ

Намсуу, Намсуу
Наашаа ерэ, һуу,
Шагна минии дүү,
Шам тухай хөөрэһүү,
Хүлгөөтэ ажабайдал соогуураа
Хүтэрэлдэжэ энэ ерээлди даа.
Хуби заяанайнгаа хуудаһан дээгүүр
Хурануудтал мүрлэхэжэ гэшхээлди даа,
Һанана гүш, халуухан пирожкида
Хабар нэгэ садаһанаа, Намсуу?
Ходо садаха болоо һаа,
Хото һукашаха байгаа бшуу.
Тэрэ жэлнүүдшье хойно хойноһоо
Тэмээн жэлдэл үнгэршөө.
Харууханшье һаа, һаруулхан байдал
Һанагдадаг нангин зайдал.
Ши багшаш. Энэ һайн.
Би юунбиб—мэдэгдүүжэн байн.
Бухы һайн һайханаа
Бүлтэгэрхэн үхибүүдтэ хубаажа үгөөш.
Номгон бэшэ хүсэлөө,
Нойргүй һүниеэ,
Өөртөө юушье үлөөнгүйгөөр,
Өөрэхэн, өөдэргэхэн шуналнуудта үгөөш.
Иимэл һэн түлөөгөө
Эхын сэдьхэл зүрхөө
Баранниинь, баранниинь үгөөш
Багашуулай мүрлэһэн субасада,
Һургуули хүрэтэр субасада,
Хуба шарахан субасада.
Үүлэн зөөжэл байгаа,
Үдэр, һүни үнгэржэл байгааш,
Гэнтэ нэгэ мэдэхэдэш, тиоу!
Гэзэгэ дээрэш намарай хюруу
Дуһал субадуудаа сасажирхёод,
Дуугай дэгдэшэһэн байшоо.
Ничево, ничево...
Нэгэ аргань олдохо.
Химнин үе сагта
Хэн хэнээш танихаа болитороо
Үһэ жүһөө,
Үүдэн шүдөө
Хүүлэжэрхеод ябахадаа,
Хүнэйхиһөө дутуунь юуб?
Мэдээжэл нэгэ субасаараа
Мэгдүүгүйхэн ши алхалнаш,
Алхасашни үнөөхил залуу зандаа,
Арай зааха, магад, дүхын татааш,
Шэбшэнэ ха гүш, Намсуу,
Шэнхинэмэ залуугайнгаа дуу?
«Хараал бүхэнкие шэнгээһэн,
Хамтадагсан дэлхэйн богоолшууд»...
Шэнэ хажууршад дүүлин,
Шэн-шэн гүүлэн,
Хюруу соо хуушанай үлэгдэл
Хюһан сабшажа хаяһандал,
Үлэн үбһэ үнхүүлэгдээ,
Үнэн байдал руу тэгүүлэгдээ—
Дулаахана́ар һанан дугшана гүш,
Дуугаа гүнгэнэн уярна гүш?
Хубисхалай энэ дуунай
Хоншуухан үбһэн дээрэмнай
Хурын уһан шэнги,
Хуби заяанай дуһал шэнги
Аадараар адхаржа байхадань,
Альгаа тодон амасан.
Алаг зүрхэнһөө хадагалан,
Абажа ябанабди нарилан.
Һаяхан шэнги бэзэ зүүдэндэл,
Ханхинаһандал бэзэ зүүдхэлдэл?
Ши мүнөө хүндэ олонхойш,
Ши бэшэ, та болонхойш,
Намсуу бэшэ, Надежда Дондоковнаш,
Тиигээш хадаа намдаа
Намсуулши даа зандаа.
Һанана гүш, Намсуу,
Хамагшатай шинии адуулдаг буруу?
Хайрлаад ши буруугаа
Хамагшынь ходо абадагаа.
Хараалгаад мэнэ эжыдээ
Хамта арга бэдэрдэгээ,
Гэрэй хойгуур шэбэнэлдээд,
Гэзэгэнүүдээ хойшонь шэдэсгээгээд,
Худалханаар эжыгээ һуудхадагаа,
Хуруудгүй амаа аршадагаа —
Нангин сэбэрхэн һэшхэлээрээ
Наадажа ябанабди гэжэ,
Намсуу, тиихэдэ һанаалди,
Наһанайнгаа гэрэлтэй жэшэдэг һаалди?
Зурагад гэмэ сахилгаатан
Зунуудайш зуһахаа болинхой.
Зун шэнгеэр
Зулгы наһанайнгаа бусадаг һаа...
Өө, үнөө сагай фантазида
Үгы гэжэ үгэ үгы!
Эритын хурсада —
Эрэ хурса;
Эрын хурсада —
Эрилтэ хурса гэжэ
Шүдөөш табиюла,
Зүрхөөш табиюла,
Хоёр час болоод
Хоол эдижэ һууха саг
Холо бэшэ болоо,
Хогшол бэшэ, Хүн тодороо!
Хаанаһаа энэ Хүнэймнай
Харгы заханһаб эрдэмээ?
Багаханууд партын саанаһаа,
Багша Ленинтэй «Үзэглэлэй» нюурһаа.
Эндэһээл, эндэһээл
Элинэ ха юм эрдэм шэнгеэр,
Золтой жаргалтайш, габьяата багшаш,
Зоной тулада зобоһоноош мэдэнэгүйш.
Зэд хонхын жэнгирээн
Зэдэлнэ сэдьхэлыш һэргээн.
Хэдыдэхи үглөөнөө энэ шамайе
Хэшээлдэ урин дэбхэрнэ хаб?
Тоггом шэнээр,
Тоомгүй бэшээр
Үдэр бүри һэшхэлээ
Үзэжэ, шалгажа.
Үнгэргэхэл һэм даа
Үлир жэмэстэ хаһаяа,
Худалханаар эжыгээ һуудхадагаа
Хуу бэраниинь бусааха һэм,— гэжэ
Шинии һэшхэл, Намсуу,
Сэхээ хэлэнэ бэзэ хуу?
Тинхынхидэлш адли тэргэдэрхэн хүнүүдтээ
Тэрээхэн һэшхэл тухайгаа хэлээш.
Энэш ехэ һайн зак,
Этигэл найдал—эрхим шан.
Шаншье—шинии,
Шабинаршье—шинии,
Бага сага һуудхааш һаань,
Багша, тэрэнииень хүлисөөрэй,
Гэнтэ алдууршаһан гэнье
Гэм гэжэ бү хүндэлөөрэй.
Эдэнэй урда бэеэрээ
Эжыдээл адли байгаа һаа,
Алтан голынь олохош даа,
Ажабайдал соонь орохош даа.

ХАЛХЫН-ГОЛОЙ ИЛАЛТЫН 30 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ДАЙСАД БҮ МАРТАГ

Халхын-Голой дайнда хабаадаһан ахалагша сержант Е. Д. КОВАНДИН хөөрэнэ

Набтаршаг шамбай бэетэй, нюдэндөө шэлтэй, һаншагһаа буурал-тажа захалһан толгойтой, абари зангаар намдуухан хүнэй үглөө бүри Зэлтэрын тээрмэ тээшэ гэшхэлжэ ябахыень нютагай зон харадаг. Энэмнай арбан үхибүүдэй эсэгэ, тээрмын механик, коммунист Ефим Дмитриевич Ковандин болоно.

Коллектив соогоо, нютаг зондоо хүндэтэй, олоной хэрэгэй тула оролдожо ябадаг энэ хүнине тээрмын хүдэлмэришэд профсоюзай комитедэй түрүүлэгшээр һунгаһан байна. Ажалдаашье, гэртээшье совет хүнэй һайхан сэдьхэл харуулдаг, хүнүүд, үхибүүдынь тэрээниһээ жэшээ абажа ябадаг. Мүнөө Ефим Дмитриевичэй зургаан хүбүүдэй нэгэниинь сэрэгэй алба дүүргэөд, механигаар хүдэлнэ. Хоёрдохи хүбүүниинь Далайн-Сэрэгэй Флодто, гурбадахинь—Совет Эхэ оронойнгоо нангин хилэ сахилсана.

Ефим Дмитриевич сүлөө сагтаа урдынгаа ябадал һанаандаа ээлүүдгүй оруулдаг, үхибүүдтээ, нүхэдтөө хөөрэжэ үгэхэ дуратай юм. Тэрээндэ хөөрэхэшье юумэн олон. Ефим Дмитриевич Ковандин Халхын-Голой дайнда, Эсэгэ ороноо хамгаалха Агууехэ дайнда хабаадаһан, аюул, бэрхэшээлнүүдтэйшье оло дайралдаһан, буугай һомоной эшхэрээн дундуур телефоной утаһа татажа ябаһан байха.

...1939 оной майн 12-то һэн. Сэрэгэй мэргэжэл дээшэлүүлхэ албанда татагдажа, Эрхүүгэй областиин Мальта станци ошоһон. Тэндэ арба гаран хоногой алба дүүргэөд, хэлхеэ холбооной мэргэжэлтэй младша сержант гэһэн зэргэтэй үнэмшэлгэ абажа, нютагаа бусаха гэжэ байтарнь, тэрэ үдэшэндөө маанадые вагондо һуулгажа, Монголой Арадай Республикын хилэ дээрэ, Наушки станци асарһан юм. Тиигэжэ ябахадаа юу хүүнэйшье болоһые мэдээгүй бэлэйбди.

Тэрэ үедэ Монголой газар дээрэ түмэр харгы табигдаагүй байһан. Тиимэһээ бидэнэрые автомашинануудта һуулгажа, Улаан-Баатар хото дээгүүр гаража, Баян-Түмэн (мүнөө Чойбалсан хото) абаашаһан юм. Одоо тинхэдэл Японой хархис сэрэгүүдэй дай үүдхэһэн, Халхын-Гол багта Монголой хилэ дабан ороһые мэдээ бэлэйбди.

Бидэнэрэй хүрэжэ ерэхэдэ, дайн байлдаан түлэг дундаа байба. Урдань (1937—1938 онуудта) эндэ алба хэһэн хадам газар нютагынь намда танил һэн.

Дайнай фронт дээрэ ерэһээр лэ өөһэдынгөө уялгые дүүргэжэ захалаа һэмди. Рацитай автомашинаар ябажа, сэрэгэй түрүү частьнуудые командна пункттай холбодог байгаабди. Заримдаа сэрэгэй частьнуудые армиин командованитай холбохош. Тинхэдэ би сержант зэргэтэй боложо, отделениин командираар томилогдоһон хүм.

Монголой хуурай губи талада дайлалдахань бэрхэтэй байгша бэлэй. Уһан хомор. Заримдаа үглөөнэй шүүдэртэй ногоон дээгүүр полотенцээ шэрэжэ норгоод, тэрэнээ мушхажа, амаа норгохо, уһа гаргахашье ушар үзэгдөө. Тиигэжэ ябахадаа «хэзээ нютагаа бусажа, уһа садатараа ууха бэлэйб?» гэжэ һанахаш. Сэрэгэй частьнуудта уһа автомашинаар зөөдэг һэн.

Японой сэрэг буу зэбсэгээр яһала һайн байһан юм. Зүгөөр, танкнуудынь манайхиһаа бишыхануууд һэн. Олон ушарта манай танкистнууд дайсанай бүтэн танкые шэрэжэ асардаг байгаа. Хүбүүднайшье хүсэтэйнүүд бэлэй. Жадаар хадхалсажа ороходоо японуудые жададаа үлгөөд, дээгүүрээ шэдэдэг хүбүүд олон байгаа.

Дайсад дайн байлдаанда хара муухай аргануудые хэрэглэдэг һэн. Шарбаа нюсэгэн ород эхэнэрнүүдые (эмигрантнуудые) урдаа халхабша бариад, хойноһоонь пулемет шэрэжэ, добтолгодо ородог байһан.

Япон сэрэгшэдые плендэ орохогүйнь тула ээздынь тэдэнние ехээр айлгадаг гэжэ мэдэгдээ. Тиимэл хадань, япон солдадууд пленд орохо болоходоо өөһэдөө гэдэһээ хутагаар шуу зүһэжэ үхэдэг һэн.

Ефим Дмитриевич, хэлхеэ холбоогоор хангадаг зон хэр бэрхэшээлнүүдые дабагша һэм?

— Хэлхеэ холбоон гээшэ сэрэгэй нюдэн, шэхэниинь гэжэ тоологдодог. Тиимэһээ ямаршье сагта энэ хүндэтэ үүргэеэ дүүргэхэ гэжэ оролдогшо һэмди.

Дайсанай һомоной эшхэрээн дундуур хэлхеэ холбоогоор хангаха гэжэ бидэнэр мүлхидэг бэлэйбди. Зарим нүхэднай бусажашье ерэхэгүй. Хойноһоонь нүгөөдэнь ябаха жэшээтэй. Хүбүүднай Эхэ оронойнгоо түлөө ами наһаяа хайрлангүй тэмсэгшэ бэлэй.

Удааншье болонгүй, тэрэ жэлдээ августын 30-да дайсан дарагдажа, дайн байлдаан дүүрэжэ, бидэнэр Агууехэ Октябриин социалис революциин һайндэр—ноябриин 7-до гэр бүлэдөө ерээд байгаабди.

Нютагтаа бусажа ерээд, Ефим Дмитриевич юрын совет хүнүүдтэл адли, ажаллажа ороо. Өөрөө сомоной Соведэй гүйсэдкомдо секретаряар хүдэлжэ, Ольга Тимофеевна һамганиинь налог суглуулдаг агентээр ажаллажа, Михаил — ууган хүбүүгээ хаража, жаргалтай хүхюун ан бун ажаһуугаа. Ефим Дмитриевич сүлөө сагтаа ой тайгагада гаража, агнадаг һэн. Нютагтаа мэргэн ангуушан алдартай болоо.

Гэртээ ерэһээр жэл үлэжэ, байтарнь, уршагта фашис Германитай дайн захалаа бэлэй. Ольга Дмитриевна инаг нүхэрөө үшөө дахин дайн сэрэгтэ мордохуулаа.

...1941 оной июлиин 13-най үдэрые мартагшагүйб. Энэ үдэр бидэнэр гүрэнэйнгөө зүүн урдахи хилэ дээрэ, Отпор станцида хүрэжэ ерээд байһамди. Тэрэ үдэрһөө хойшо 1945 оной һүүлдэтэр, Японой милитаристнуудые үй бута сохижо, дайнай сүм дүүрэтэр ябагдаа гээшэ. Хойто фронт гарахые хэды дурлаашье һаам, намайе таблагүй. Бидэнэр залуу солдадуудые хэлхеэ холбооной мэргэжэлдэ һургагша һэмди.

Тиигэһээршье байтарнай фашис Германи дарагдажа, баруун тээ дайн дүүрээ бэлэй. Харин бидэнэрэй алба хэжэ байһан газарта тэрэ һаял захалхаар бэлдэгдэжэ байһан. Би тэрэ үедэ ахалагша сержант зэргэтэй, взводой командирай туһалагша болоод ябааб. Манайхид буу зэбсэгээр баян, 1939 онойхитой жэшэхэ[...] һон байгаа һэн.

1945 оной нажарай [...] лөөнэй 6 сагта манай [...] лери нэжэгэнэжэ, [...] литарис Японой уур[...] бүхэжүүлэгдэһэн [...] сохижо ороо бэлэй.

Хара-Нуур станц[...] мнай, тэндэхи шах[...] байһан 20 мянган [...] хитад солдадууд [...] Япон булимтарагша [...] хитадуудые сүлөөлх[...] хүхилдөө бэлэй. М[...] рэтэр мартадаггүйб. [...] досоо тиимэ байгаа [...] Цзэ-дунай хорото б[...] үедэ Совет гүрэндэ [...] аашалжа байхада, х[...] даг.

Халхын-Голой дай[...] илалтаар дүүрэһээр [...] үнгэрбэ. Энэ үедэ м[...] танигдахаар бэшэ б[...] лаа. Совет зэбсэгтэ [...] арад зонойнгоо ам[...] хамгаалха шадалтай, [...] гай зэбсэгээр хүсэд [...]

Совет арадһай х[...] хэтэ заяанай хүс[...] дүүргэхэ, коммуни[...] хэрэгтэ бүхы хүсэ [...] байна. Эдэнэй дунда [...] риевич алхална. Мү[...] бэшэ. Зургаан хүбү[...] сагадынь Совет х[...] эхынгээ олгоһон жар[...] сэжэ, эрдэм номдо һ[...] оронойнгоо хүсые н[...] на.

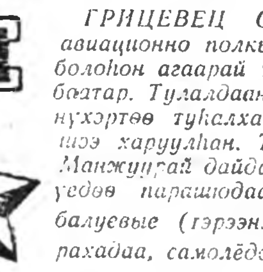
Ефим Дмитриевич, [...] шадта юу хэлэхэ бай[...]

— Дайн хэрэггүй. [...] дал хэтэ мүнхэдөө [...] гой. Дайсад манай [...] бү мартаг,—гэбэ.

Б. Г[...]

Зэдын аймаг.
Зэлтэр нютаг.

ХОЁР ДАХИН ГЕРОЙНУУД

ГРИЦЕВЕЦ СЕРГЕЙ ИВАНОВИЧ — майор, авиационно полкын командир. Японой авиацитай болоһон агаарай тулалдаануудта онсо шалгарһан баатар. Тулалдаанай бэрхэшээлтэ үедэ дайшалхы нүхэртөө туһалха талаар гайхамшаг үльгэр жэшээ харуулһан. Тэрэ хадаа япон самолёдуудые Манжуурай дайда дээгүүр намнан усадхажа ябаха үедөө парашюдаар буужа ябаһан майор Забалуевые (гэрээнэй самолёт унаһан байгаа) харахадаа, самолёдоо газарта буулгажа, ганса һуурitай истребительдээ энэ нүхэрөө һуулгаад, аэродром дээрэ бусажа ерэһэн юм.

С. И. Грицевец 1909 ондо Гродненско областиин Боровцы тосхондо түрэһэн, белорус хүн юм. 1931 онһоо партиин гэшүүн. Энэ онһоо эхилжэ Совет Армиин зэргэдэ алба хээ. Испанида дайлалдаа. Агаарай тулалдаануудта дайсанай 40 самолёт усадхаа юм. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1939 оной февралиин 22-ой Указаар тэрээндэ Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгогдоо һэн. Тиин энэл онойнгоо августын 29-дэ С. И. Грицевец «Алтан Одон» гэжэ хоёрдохи медаляар шагнагдаа. 1939 оной сентябриин 16-да баатарлигаар наһа бараа. Бюстнь 1949 оной июлиин 30-да Барановичи хотодо табигдаһан. Харьковска сэрэгэй авиационно училищида тэрээнэй нэрэ олгогдонхой.

СМУШКЕВИЧ Яков Владимирович—комкор, Агаарай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй управлениин начальнигай орлогшо.

Агаарай Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй нэгэдэхи армейскэ бүлэгэй частьнуудые дайшалхы талаарнь эмхидхэхэ, һургахын тула нүхэр Смушкевич угаа ехэ ажал ябуулһан юм. Нүхэр Смушкевичэй ударидаһан агаарай хүсэнэй армейскэ бүлэгэйхид Халхын-Голой тулалдаанай үедэ Японой авиациһаа үлүү һайн шанартай байһанаа харуулжа шадаһан, дайсанай хүсэнүүдтэ удаа дараалан шанга сохилтонууды хэһэн байна.

Нүхэр Смушкевич армейскэ бүлэгэй командна пунктда саг үргэлжэ байха зуураа, манай авиациин дутуу дундануудые ажаглан, дары түргэн зайсуулха хэрэгтэ угаа ехэ туһа хүргөө. Өөрын дайшалхы жэшээгээр лётчигуудые баатаршалгада зоригжуулаа.

Я. В. Смушкевич 1902 ондо Литовско ССР-эй Каунасска районой Ракишки һууринда түрэһэн юм. Еврей. 1918 онһоо партиин гэшүүн. 1918 онһоо Совет Армиин зэргэдэ жагсаа. Граждан дайнда хабаадалсаһан. Ротын, батальоной политругаар, полкын комиссараар ябаа. 1922 онһоо эхилжэ авиацида алба хээ; политическэ болон командна томо тушаалнууд[...] ябаа.

1936—1937 онуу[...] да дайлалдаа. СССР[...] 1937 оной июлиин 2[...] лоор Я. В. Смушке[...] кэ Союзай Геройн [...] олгогдоо. Тэрэ Агаа[...] хүсэнүүдэй команд[...] логшоор томилогдоо. [...] январиин 31-дэ Ле[...] ноор шагнагдаа. 193[...] һаа — Агаарай зэбсэг[...] дэй управлениин [...] орлогшо байһан.

1939 оной ноябр[...] «Алтан одон» гэж[...] медаляар шагнагд[...] олон орден ба ме[...] МНР-эй нэгэдэхи [...] шалхы орден абан[...] гэй XVIII съезд дэ[...] гэй ЦК-гай гэшүүн[...] даар һунгагдаа, [...] ноябрь һараһаа Ула[...] Агаарай зэбсэгтэ хүс[...] чальнигаар ажаллаа [...] генерал-лейтенант Я. [...] кевич 1943 ондо [...] аюулаар наһа бара[...] оной февральда б[...] тагта хүшөө бодхоо[...]

Бато БАЗАРОН.

БАЯН-САГААН

Танкистнар Яковлевтанай дурасхаалда

Халхын-Голой хойморто
Хангил сагаан хада юм.
Барга Халхын хоорондо
Баян-Сагаан гэгдээ юм.
Тэрэ уулын хормойдо
Түмэрэй хээлэһэн сараа бии.
Торгон хяра оройдонь
Тодхон табиһан танк бии.
Шулуунай хайлама гал соогуур
Шуһан харгы гаргаһан.
Шумууһан гүйдэл машинаар
Шуран мэргэн гэгдэһэн —
Арсалан зүрхэтэ хүбүүдэй
Алдар сууень мүнхэлнэ.
Ара Халха Монголой
Атар һуудал гэршэлнэ.

Хизаар ороной түү[...]

СЕЛЕНГИНСК ХОТЫН ГЕРБТЭЙ ТАМ[...]

Энэ оной хабар Гусиноозерск хотодо хизаар ороноо шэнжэлгын музей эмхидхэхэдээ, урданай Селенгинск хотын түүхэ тухай харуулһан тусхай таһаг бии болгохо гэлсэһэн байгаабди. Тиин 1921 ондо Верхнеудинскдэ хэблэгдэжэ гараһан хизаар ороноо шэнжэлгын суглуулбариин ном соо Селенгинск хото өөрын гербтэй тамгатай байһан гэжэ уншагдаба.

Арба юһэн зуун жэлэй нэгэдэхи хахадта Селенгинскын гербтэй тамгатай болоходонь хото гэһэн тусхай нэрэ олгогдоһон байгаа ха. Тиигэжэ Селенгинск хото уһанайнгаа зүүн эрьеһээ баруун эрьедэнь нүүлгэгдэжэ гараһан түүхэтэй. Зүгөөр, тус тамга олохонь бэрхэтэй байшоо. Тэрэ тамга бэдэрхэдэ, манай республикын архивташье, мүн Москвада, гүрэнэй түүхын музейдэ хадагалагдажа байдаг Россин империин гербнүүдэй дэбтэртэшье үгы байһаниинь халагламаар һэн.

Тиибэ ябашье һаань, Селенгинск хотын гербтэй тамга хадагалжа байһан хүн олдохол байха гэлсээд, Волгоградай областиин үнинэй геральдист Тинин гэжэ хүнэй нэрэ, адрес олоһон байгаабди. Тэрэ хэдэн ондоо хото, оронуудай гүрэнэй дүрэ зураг харуулһан гербтэй тамга суглуулдаг байһан. Теэд энэ нүхэртэ манай Селенгинск хотын тамга байбагүй. Зүгөөр. харюугайнгаа бэшэг эльгээхэдээ, тэрэ хэдэн адрес дурадхаһан юм.

Москва хотодо ажаһуудаг Н. Н. [...] суглуулдаг гербтэй тамгануудай [...] гинск хотын гербтэй тамга бии бай[...] гын нэгэ талада 1735 он гэжэ һии[...] гөөдэ—нюур таладань горхон дэ[...] ябаһан залуу гүрөөһэнэй дүрсэ хар[...] гүрөөһэнэй нюрган дээрэ годли ша[...] хаанай Эрхүү хото шадархи Сэлэ[...] тамгын гүбээ дээгүүр аржытар бэш[...] Тиихэ үедэ Үдын, Кабанскын, Бар[...] Ангарай, Түнхэнэй болон бусад Б[...] нютагууд Эрхүү хотын мэдэлэй б[...] Мүн Селенгинск хото тэрэ үедэ Эр[...] байһан. Арба наймадахи зуун [...] Сэлэнгын уезд бии болгогдожо, ма[...] кын мүнөөнэй газар дайда тэрэнэй [...] һэн байха.

Селенгинскын гербтэй тамга Гу[...] хизаар ороноо шэнжэлгын музейд[...] Гербтэй тэрэ тамга мүнөө энэ зураг[...] руулагдана.

Москвада тэрэ үеын Россин гү[...] тамганууд суглуулагдажа, альбом[...] байна. Тэндэ Селенгинск турын тү[...] гербтэй тамга оруулагдаха зэргэтэ[...]

Ф. М[...]

Гусиноозерск хотын хиз[...] шэнжэлгын музей эмхи[...]

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО
ХИЛЫН ГААНАҺАА

АЖАЛ БА КАПИТАЛ

Дүрбэн зуу мянган ажалгүйшүүл. Францида 232 мянган хүнүүд ажалгүйшүүлэй бүридхэлдэ июль һарада абтаһан байгаа. Ондоогоор хэлэбэл, урда һарынхида орходоо ажалгүйшүүлэй тоо 2,3 процентээр олошорһон байна. Ажалгүйшүүлэй олошорһониинь һуралсалай жэлэй дүүрэһэнтэй, залуушуулай ажалда оролгын бэрхэшээлтэй сэхэ холбоотой юм. Хүүлита баримтанууд ажалгүйшүүлэй тоогой бодото байдалые зүбөөр харуулдаггүй, ажал бэдэрдэг хүнүүдэй тоо Францида 400 мянган шахуу болодог гэжэ «Юманите» тоолоно.

Гэр байрын түлөөһэн хүндэрнэ. Англиин Лутон городой 4 мянган айл гэр байрын үнэ сэнгэй дахинаа ехээр дээшэлһэндэ буруушаалга хэбэ. Тэдэнэр Англиин гэр байра барилгын ба нютагай захиргаанай министртэ буруушаалгын бэшэг эльгээжэ, гэр байрада ажаһууһанай түлөө үнэ сэн дээшэлүүлхэ тухай Лутоной муниципалитедэй гаргаһан шиидхэбэриие болюулха гэһэн гүйлта бариа. Мүнөө үедэ Англиин ажалшадай салин хүлһэнэй 25—30 процентнь гэр байрын түлбэридэ гаргашалагдана.

Банска-Бистрицада болоһон һайндэрэй митинг

БАНСКА-БИСТРИЦА. **(ТАСС-ай тусхай корр).** Банска-Бистрицын гудамжанууд тугуудаар, транспарант болон сэсэгүүдээр шэмэглэгдэнхэй. Словакиин национальна восстаниин болоһоор 25 жэлэй ойн хүндэлэлдэ городой түб талмай дээрэ олониитэ ажалшадай митинг болобо. Тэрэ митингдэ Банска-Бистрицын хүн зон, энэ баяр ёһололдо уригдаһан олон тоото айлшад хабаадалсаа. ЧССР-эй президент Л. Свобода, КПЧ-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Г. Гусак, ЧССР-эй правительствын түрүүлэгшэ О. Черник, Чехословакиин бусад хүтэлбэрилэгшэд, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо К. Т. Мазуров түрүүтэй совет партийно-правительственна делегаци, Болгариин, Венгриин, ГДР-эй болон Польшын партийно-правительственна делегацинууд трибуна дээрэ гараба.

Словакиин Коммунис партиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Ш. Садовский энэ митингые нээгээ. Чехословакиин Коммунис партиин ба Чехословакиин гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэдые, баяр ёһололдо ерэһэн социалис оронуудай делегацинуудые, Словакиин национальна восстанида хабаадагшадые, Словакиин газар дээрэ фашизмтай хэгдэһэн зэбсэгтэ тэмсэлдэ хабаадаһан хари гүрэнүүдэй бүхы ханинарые тэрэ үнэн зүрхэнһөө амаршалаа.

Митинг дээрэ ЧССР-эй президент, армиин генерал Л. Свобода, КПЧ-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Г. Гусак, совет партийно-правительственна делегациие толгойлогшо К. Т. Мазуров гэгшэд үгэ хэлээ. Тэдэнэй хэлэһэн үгэ ехэ анхаралтайгаар шагнагдаһан, нэгэнтэ бэшэ альга ташалган болоһон байна.

СЛОВАКИИН НАЦИОНАЛЬНА ВОССТАНИИН ХҮШӨӨ-МУЗЕЙ

БАНСКА-БИСТРИЦА. **(ТАСС-ай тусхай корр).** Августын 29-нэй үглөөгүүр Банска-Бистрица городто Словакиин национальна восстаниин хүшөө-музей нээгдэбэ. Энэ баяр ёһололдо ЧССР-эй президент Свобода, КПЧ-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Г. Гусак, ЧССР-эй правительствын түрүүлэгшэ О. Черник, Чехословакиин партийна ба гүрэнэй бусад хүтэлбэрилэгшэд, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо К. Т. Мазуров түрүүтэй совет партийно-правительственна делегаци, Словакиин национальна восстаниин 25 жэлэй ойн һайндэртэ ерэһэн бусад аха дүү социалис оронуудай партийно-правительственна делегацинууд байлсаа.

Хүшөө-музейе Л. Свобода нээгээ.

Энэ ёһолол дээрэ Словакиин Социалис Республикын правительствын түрүүлэгшэ П. Цолотка үгэ хэлээ. Совет делегациин гэшүүн, Советскэ Союзай маршал И. С. Конев Словакиин национальна восстаниин 25 жэлэй ойтой дашарамдуулан совет арадай үнэн зүрхэнэй амаршалгые Чехословакиин эрхэтэдтэ дамжуулан хүргөө.

«Һүрээтэ тэмсэлдэ һүр жабхалантайгаар жагсан унаат» гэһэн гуниг гашуудалта аялга доро музейн урда тээ бодхоогдоһон скульптурын хушалтань буулгагдана. Бэеэ дааһан байдалай түлөө тэмсэлдэ эрэлхэг зоригтойгоор унаһан хүнүүдэй хүндэлэлдэ салюдай залпнууд зэдэлээ.

Маоистнуудай хардалгада харюу

ПРАГА. (ТАСС). ЧТК агентство иигэжэ дамжуулна:

ЧССР-тэ байдаг, КНР-эй хэрэгүүдэй талаар саг зуурын этигэмжэтэдэ августын 28-да ЧССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын буруушаалгын ното барюулагдаһан байна.

Һүүлэй үедэ Хитадай хэблэлдэ, радио, телевиденеэр ба кинодо дээдэ органуудай сэхэ һайшаажа, дэмжэжэ байһанай үндэһөөр Чехословакида эсэргүү шэнэ аашанууд үүдхэгдээ гэжэ энэ ното соонь хэлэгдэнэ. Хэдэ хэдэн статьянууд, материалнууд болон хэлэһэн үгэнүүд дотор Чехословакидахи байдал тухай, Советскэ Союз болон бусад социалис оронуудтай ЧССР-эй байгуулһан хани барисаан тухай үнэнтэ байдал зэбүүрхэмэ муухайгаар хазагайруулагдана.

Хитадай органуудай мүнөө хэжэ байһан ябуулгануудай али бүхы хойшолонгуудай түлөө харюусалга бүри мүһэн Хитадай Арадай Республикада тохогдохо байха гэжэ ЧССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министерство бүрин харюусалгатайгаар уридшалан һануулна.

Швейцариин правительствын шиидхэбэри

ЖЕНЕВА. (ТАСС). Швейцариин правительство «Пилатус-портер» түхэлэй самолёдуудые Америкын Холбоото Штадуудта саг зуура эльгээхэеэ болибо. Швейцариин Телеграфна агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, правительствын хуулита түлөөлэгшэ К. Хубер энээн тухай мэдүүлээ.

Урда Вьетнамда хэжэ байһан дайндаа Швейцариин самолёдуудые Холбоото Штадуудай хэрэглэжэ байһан тухай баримтануудай бии болоһонтой дашарамдуулан иимэ шиидхэбэри абтаа. Дайлалдажа байһан оронуудта буу зэбсэг эльгээхые Швейцариин хуули хоридог юм.

Ирландиин премьер-министрэй мэдүүлгэ

ЛОНДОН (ТАСС). «Ирландиие үндэһэ баримтагүйгөөр зорюуталан хубаарилга» — Ольстертэ дэлгэржэ байгаа тэмсэлэй гол шалтагааниинь болоно гэжэ Ирландиин премьер-министр Джон Линч онсолон тэмдэглээ. Хойто Ирландиие Англиин сэрэгүүдэй эзэмдэһые тэрэ буруушаагаа.

Урда Вьетнамдахи дайн байлдаан

ХАНОЙ. (ТАСС). Августын 1-һээ 15 болотор Куангчи ба Тхыатхиен провинцинуудта болоһон дайн байлдаанай үедэ Урда Вьетнамай патриодууд американ-сайгоной сэрэгүүдэй 2.500 солдат болон офицернүүдые үгы хээ гэжэ ВИА агентство мэдээсэнэ. Тэрээнһээ гадна, патриодууд 70 шахуу сэрэгэй машинануудые үгы хээ, сэрэгэй 5 судналнуудые уһанда шэнгээгээ, 35 самолёт ба вертолёдуудые буудан унагаагаа, дайсанай сэрэгэй эшелониие хүмэрүүлээ.

Августын 27-до Шокчанг провинциин Фыоклонг тосхон шадар шанга дайн байлдаан болоо. Энэ дайн байлдаанай үедэ патриодууд Сайгоной сэрэгүүдэй 60 гаран сэрэгэй алба хаагшадые үгы хэһэн байна.

Тэрэ үдэр Куангнам, Куангнгай, Тхузаумот провинцинуудта болон Урда Вьетнамай бусад хэдэ хэдэн районуудта хэсүү шанга дайн байлдаан болоо.

Сүлөөрэлгын арадай зэбсэгтэ хүсэнүүд августын 27-һоо 28-най һүни американ-сайгон сэрэгүүдэй 24 сэрэгэй объектнүүдые томо үхэр буугаар буудаа. Тэдэнэр Нябе портдо байһан американ танкерые буудажа, тэрээндэ горитойхон хохидол ушаруулаа.

ПРАВДА БУР[...] МҮНӨӨДЭР[...] НОМ[...]

Нэгэдэхи хуудаһан[...] та ойн һуралсалай ша[...] һэн түрүү бэшэг. «Ор[...] рюуень хүсэд харюул[...] В. Самбуевай кор[...] Шахтернуудай һайнд[...] лагдаһан А. Темеровай [...] денци.

Хоёрдохи хуудаһан[...] точно-Сибирская Прав[...] редакциин бэлдэһэн т[...] риалнууд.

Гурбадахи хуудаһан[...] ороноо шэнжэлгын ас[...] териалнууд. АПН-эй [...] Хилын саанаһаа абта[...] мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһ[...] жэжэ байһан бэлиг [...] рецензи. Хадхуу мүр[...] нютагай һонин. Соно[...]

Редактор
Ц. Ц. ЦИБ[...]

Н-02761.